

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT.

28e JAARGANG

JULI 1943

No. 1423

HOOFDREDACTEUR:

M. F. J. Cool (Rotterdam).

PLAATSVERVANGEND HOOFDREDACTEUR:

H. W. Lambers (Rotterdam).

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De *geldmarkt* heeft zich gedurende het grootste deel van de verslagperiode gekenmerkt door een onverminderde geldruimte. Die situatie is zelfs gehandhaafd na de aankondiging van de uitgifte der nieuwe consolidatielening. De storting op de nieuwe leening is pas medio Augustus, zoodat men nog ruim den tijd heeft. Intusschen zal er ongetwijfeld aanbod loskomen, want een groot deel der gelden van institutioneele beleggers en andere ondernemingen, die moeten inschrijven, is op de *geldmarkt* uitgezet. Men verwacht dan ook mettertijd een aantrekken van de noteringen, vooral nu de banken vaste tarieven voor discontering van papier zijn overeengekomen, die boven de nog geldende marktprijzen liggen. Een open vraag is het, of De Nederlandsche Bank gebruik zal maken van de in het nieuwe bankoctrooi met name genoemde, ja gesuggereerde, mogelijkheid tot interventie op de markt. Zoo oit dan is daarvoor ten tijde van een consolidatie-operatie alleszins aanleiding.

Op de *obligatiemarkt* was tot de aankondiging van de nieuwe leening de situatie weinig aan verandering onderhevig. Sedert het koerspeil onder den druk van een voortdurende vraag met gering aanbod steeds was opgelopen, waardoor de beide $3\frac{1}{2}$ % leeningen een peil van $101\frac{1}{2}$ hadden bereikt en de gestaffelde leening bijna den parikoers haalde — de rest van de markt naar rato zijnde —, was een reactie opgetreden. De $3\frac{1}{2}$ % leeningen hadden een reactie ondergaan tot $100\frac{1}{2}$ %, zulks, naar uit de mededeelingen in het verslag van De Nederlandsche Bank — dat inmiddels verscheen — is gebleken, onder den druk van aanbod van de zijde der Rijksfondsen, die aldus profiteerden van de vaste stemming op de markt en tevens ruimte maakten voor hun deelneming in de nieuwe leening. Toen daarop het bericht van de nieuwe emissie bekend werd, reageerde de markt, zooals bij elke nieuwe leening steeds het geval was. Opvallend is het echter, dat de tendens tot inzinking bij de bestaande leeningen weer geringer was dan ten tijde van de laatste emissie. Sedert de eerste gedwongen leening — de 4 % leening 1940 II — is bij elke nieuwe emissie de daling van de markt telkens minder uitgesproken geweest, hetgeen ongetwijfeld mede is toe te schrijven aan het feit, dat men de ervaring heeft opgedaan, dat vrij spoedig na de uitgifte voor de nieuwe leening een geleidelijk herstel volgt tot en daarna boven den koers van uitgifte.

DE VALUTAPLANNEN KEYNES EN WHITE.

In de afgelopen maanden heeft men in de dagbladen broksgewijs kunnen kennis nemen van den inhoud van de beide valutaplannen Keynes en White, welke reeds in dit stadium van den oorlog richtlijnen beoogen uit te stippelen voor de na-oorlogsche valutaverhoudingen. Aangezien juist deze lepelsgewijze doseering de overzichtelijkheid allesbehalve ten goede kwam, was het een aangename verrassing, toen in Mei van dit jaar de redactie van de „Nachrichten für Aussenhandel” in een zgn. „Sonderveröffentlichung” tot een publicatie zoowel in de Engelsche als de Duitsche taal van den complete tekst van bovengenoemde plannen overging.

Hoewel wij ons voorstellen in het hiernavolgende beide plannen op hun mérites te toetsen, zoo lijkt een en ander toch nog niet wel mogelijk, indien wij daaraan niet laten voorafgaan een zoo beknopt mogelijke uiteenzetting van hun inhoud. Dat hierbij slechts de meest saillante kenmerken naar voren kunnen worden gebracht, spreekt, waar de ons ter beschikking staande ruimte uiteraard zeer beperkt moest blijven, welhaast vanzelf.

Het plan Keynes.

Het door de Engelsche Regeering in een Witboek gepubliceerde plan Keynes, genoemd naar zijn opsteller den bekenden Engelschen econoom Lord Keynes, gaat uit van de oprichting van een zgn. „International Clearing Union”, welke volgens hieronder te noemen richtlijnen het internationale clearingverkeer zal moeten organiseren. Daartoe zal een groot aantal landen — het plan spreekt allereerst van de „United Nations”, doch laat wel degelijk ook de mogelijkheid van toetreding door de „ex-enemy States” open — worden uitgenoodigd om als lid van genoemde „Union” toe te treden, die zich hierbij moeten verplichten zich aan de spelregels, zooals deze bij toetreding worden voorgelegd en door het Directorium van de „Union” — de „Governing Board”, hierna te noemen „Board” — zullen worden nageleefd, te onderwerpen.

Deze „International Clearing Union” moet feitelijk worden gezien als een superclearing-instituut met een eigen internationale geldeenheid, in het plan Keynes „Bancor” genaamd, waarin alle leden en ook niet-leden, al dan niet vertegenwoordigd door hun circulatiebank, een rekening bij de I. C. U. onderhouden en waarop zij kunnen dispooneeren ter vereffening hunner wederzijdsche schulden, terwijl zij zich omgekeerd verplichten saldi in Bancor ongelimiteerd te aanvaarden. De grondgedachte hierbij is nu, dat landen, welke een actieve betalingsbalans ten opzichte van de geheele overige wereld hebben, bij de I. C. U. een creditsaldo in Bancor uitgedrukt zullen onderhouden en die leden, welke een passieve betalingsbalans met de rest van de wereld bezitten, een in Bancor uitgedrukte schuld aan de I. C. U. zullen hebben, met dien verstande evenwel, dat waar de I. C. U. als een volledig gesloten systeem moet worden beschouwd, de crediteuren van de

I. C. U. zich nimmer door opvraging van hun Bancortegoed uit de I. C. U. kunnen vrijmaken, aangezien zij hun tegoed in Bancor slechts voor interne betalingen binnen het I. C. U.-verband mogen aanwenden.

De in dit systeem passende gedachte is uiteraard het voor bepaalde landen scheppen van een mogelijkheid om zich reeds dra bij het toetreden tot de I. C. U. een debetsaldo te zien ingeruimd, aangezien het anders niet wel mogelijk zou zijn het onder de I. C. U. tot vereffening te brengen betalingsverkeer direct na den oorlog op gang te brengen, omdat in eerste instantie toetreding tot de I. C. U. niet gepaard gaat — zulks in diametrale tegenstelling tot het plan White — met storting van goud, deviezen of andere betaalmiddelen. Teneinde echter aan het inruimen van debetsaldi paal en perk te stellen, voorziet het plan in de toewijzing van quota, welke aan de hand van de som van den gemiddelden in- en uitvoer gedurende de 3 aan den oorlog voorafgegangene jaren voor ieder lid afzonderlijk worden vastgesteld; voor het eerste jaar wordt voorgesteld deze quote te fixeren op 75 % van evengoemde som. Hierbij zij evenwel aangeteekend, dat dit percentage, hetwelk dus aangeeft het maximum-bedrag waartoe een lid op een bepaald moment door de I. C. U. credietfaciliteiten kunnen worden ingeruimd, voor ieder lid bij toetreding wordt vastgesteld en dus niet uitsluitend voor de „aspirant-debetstanders”. Dit zou trouwens reeds daarom niet logisch zijn, omdat de leidende gedachte in het plan Keynes juist is geen permanente „debetstanders” te kweken. Genoemde quote heeft daarenboven evenwel nog een andere functie, nl. die van basis voor het aan ieder lid toe te kennen stemrecht in den uit 12 tot 15 leden bestaanden „Board” der I. C. U., waarop hier niet verder kan worden ingegaan. Opgemerkt zij slechts, dat de wijze, waarop voor elk lid de quote wordt vastgesteld, een land als Engeland met zijn enormen in- en uitvoer, een zeer aanzienlijke plaats in den „Board” waarborgt.

Hoewel het plan dus in principe voorziet in credietverleening aan die landen, die er niet in slagen — en zulks zal zeker in de eerste jaren na den oorlog het geval zijn — hun betalingsbalans in evenwicht te brengen, is hiermede allerminst gezegd, dat zij zonder restrictie over de hun op basis van hun quote ingeruimde credietfaciliteit zullen kunnen beschikken. Nadrukkelijk voorziet het plan hierin door vooreerst te bepalen, dat een lid dat, over een jaar gerekend, gemiddeld meer dan 25 % van de hem ingeruimde quote debet staat, 1 % kosten aan het Reservefonds van de I. C. U. heeft te vergoeden en bij overschrijding van 50 % dezer quote, 2 %, waarbij overigens direct zij aangeteekend, dat ook de permanente „creditstander” niet vrij uitgaat; ook hij ziet zich bij overschrijding van zijn creditsaldo met evengoemde percentages tot eenzelfde percentage „beboet”, hetgeen in de gedachte, dat het geheele systeem slechts doelmatig kan functioneeren, wanneer de internationale betalingsbalanspositie van elk land zich, over een jaar gerekend, ongeveer in evenwichtspositie bevindt, past.

Hiermede is het arsenaal van de den „Board” ten dienste staande afweermiddelen evenwel nog niet uitgeput — en zoo komen wij weder aan de op permanente „debetstanders” toe te passen sancties — want hij heeft bovendien het recht van een lid, dat 50 % van de hem ingeruimde quote heeft bereikt, deponering van onderpand in den vorm van goud, deviezen, eigen valuta of staatsobligaties te vragen en bij overschrijding van zijn quote boven de 50 % te eischen:

1. een verlaging der muntwaarde van het betrokken land, uitgedrukt in Bancor;
2. maatregelen ter beheersching van den kapitaalexport van het land, zoo deze niet reeds bestonden;
3. de onvoorwaardelijke overdracht van goud of deviezen ter vermindering van het debetsaldo; terwijl de „Board” bovendien het recht heeft aan de Regeer-

ring van het betrokken land aanbevelingen te verstrekken, ten doel hebbende het betalingsbalansenwicht te herstellen.

Wanneer tenslotte een lid gedurende minstens een jaar gemiddeld 75 % van zijn quote heeft overschreden en de debetstand den „Board” bovenmatig hoog voorkomt, dan kan deze het lid vragen alle maatregelen te treffen om dien debetstand te doen verminderen; gelukt dit het lid binnen een tijdvak van 2 jaren niet, dan kan de „Board” het lid verbieden op zijn rekening verder te disponeeren.

Maatregelen tegen de „creditstanders” zijn, hoewel veel minder ingrijpend, in zoverre zij nl. nimmer een dwingend karakter dragen, in het plan eveneens voorzien. Zij gaan niet verder dan het voeren van besprekingen tusschen „Board” en lid terzake van maatregelen, welke het evenwicht in de betalingsbalans zouden kunnen herstellen en dan nog slechts voorzover het creditsaldo van het betrokken lid zijn quote met 50 % overschrijdt. De desbetreffende maatregelen hebben betrekking op:

- a. binnenlandsche credietuitbreiding;
- b. appreciatie van de valuta;
- c. verlaging van invoerrechten;
- d. credietverleening op langen termijn aan het buitenland.

Hebben wij in het bovenstaande aangegeven, hoe in het plan Keynes de verhoudingen tusschen de crediteur- en debiteurleden zijn geregeld, thans willen wij een enkel woord wijden aan de betekenis, die in het plan aan het goud is ingeruimd, en dan vinden wij reeds aanstonds het aanrakingspunt daar, waar de door de I. C. U. aan te houden geldeenheid, de Bancor, wordt geïntroduceerd, welke zal worden geacht een zekere, door den „Board” vast te stellen, hoeveelheid fijn goud te representeeren. Aangezien de overige valuta's in een zekere koersverhouding aan de Bancor zullen moeten worden gekoppeld — de eerste maal zal zulks in gemeen overleg geschieden — volgt hieruit, dat ook deze valuta's een vasten goudinhoud zullen hebben, welke dus tevens geacht kan worden te representeeren den officieelen goudaankooprij, boven welken — dit stipuleert het plan nadrukkelijk — het betrokken lid geen goud mag verwerven.

Vraagt men welke betekenis in het plan Keynes aan het goud wordt toegekend, dan ontkomt men niet aan den indruk, dat deze toch nog niet, zoo onbetekenend is als men ons wel eens wil doen gelooven. Stellig, het plan laat niet meer bij uitsluiting het goud de rol spelen van vereffenaar van betalingsbalanstekorten, doch dat is ook volkomen verklaarbaar, in een systeem dat juist beoogt geheel gesloten te zijn, doordat ieder land zich in crediteur- of debiteurpositie ten opzichte van de I. C. U. als geheel bevindt en waarmede dus de mogelijkheid wordt gecreëerd, dat dergelijke tekorten voor eenigen tijd onvereffend blijven. Vandaar ook dat nadrukkelijk is bepaald, dat geen lid gerechtigd is tegen zijn creditsaldo in Bancor, goud bij de I. C. U. op te vragen, ook al heeft dit lid het goud zelf aan de I. C. U. verkocht. Want in deze laatste mogelijkheid voorziet het plan evenzeer nadrukkelijk. Doet zulks in een gesloten clearingsysteem als dat van Keynes wellicht op het eerste gezicht eenigszins vreemd aan, bij nader inzien lijkt deze maatregel volkomen in het plan te passen. Immers hierdoor wordt de attractie voor crediteurlanden om als lid tot de I. C. U. toe te treden aanmerkelijk vergroot, zeker als zij kunnen zijn, dat ook al kunnen zij het aldus aan de I. C. U. verkochte goud niet terugkopen, zij het hiertegen verworven Bancortegoed te allen tijde kunnen aanwenden voor overschrijving op de clearingrekening van een ander lid. Bovendien wordt hiermede op handige wijze een uitweg geschapen voor de impasse, waarin Engeland zich anders tegenover de goudproducerende landen Zuid-Afrika en Canada zou zien geplaatst. In dit verband is dan ook typeerend de in het plan Keynes neergelegde uitspraak:

„Nor is it reasonable to ask the U.S.A., to de-monetise the stock of gold which is the basis of its impregnable liquidity. What in the long run the world may decide to do with gold is another matter. The purpose of the Clearing Union is to supplant gold as a governing factor but not to dispense with it”.

Intusschen is toch nog de mogelijkheid gelaten, dat de „Board” een gedeelte van het goud, dat de I. C. U. bezit, verdeelt onder leden met creditsaldi, welke een zeker percentage van hun quote overtreffen, aldus medewerkende aan een verlaging dezer saldi:

Dat Keynes voorts allermint voor een onveranderlijken goudprijs is geporteerd, blijkt uit de bepaling, dat de „Board” het recht heeft den goudprijs te verlagen, indien het aanbod te groot wordt. Kennelijk wordt hiermede beoogd inflationistische tendenzen, welke zich als gevolg van dit groote aanbod in het geheele I. C. U. systeem zouden gaan voelbaar maken, zooveel mogelijk te keeren.

Tot zoover de algemeene strekking van het clearingplan Keynes. Daarnaast doet zich de vraag voor, op welke wijze die opzet technisch ten uitvoer kan worden gelegd. De eerste vraag, die zich hierbij opdringt, is: op welke wijze zullen de individueele betalingen in het internationale betalingsverkeer plaats vinden? En in dit verband is het nuttig een scherp verschil te zien tusschen het clearingplan Keynes en datgene, wat men tot nu toe onder een internationale clearing, hetzij bi- of multilateraal, placht te verstaan. Onder het plan Keynes immers zullen individueele betalingen normaal bij wege van valutahandel kunnen blijven geschieden, gelijk zulks ook vóór den oorlog het geval was. Zulks blijkt uit de volgende passage:

„In conditions of multilateral clearing, exchange dealings would be carried on as fully as in the best days of the gold standard, without its being necessary to ask anyone to accept special or onerous conditions”, terwijl iets latér met betrekking tot de dagelijksche valutazaken wordt gesteld:

„The principle governing transactions are: first, that the Clearing Union is set up, not for the transactions of daily business between individual traders or banks but for the clearing and settlement of the ultimate outstanding balances between central banks, etc.”.

Hij, die het plan Keynes ziet als een multilateraal clearingsysteem in den geest zooals het Europeesche betalingsverkeer momenteel grootendeels via de centrale clearing te Berlijn loopt en waarbij centralisatie van clearingrekeningen aldus plaats vindt, dat positieve en negatieve saldi op de nationale clearingen kunnen worden gecompenseerd, moet dit eenigszins verbijsteren. Doch wanneer men in het plan Keynes ziet, wat wij er in meenen te lezen, n.l. een systeem waarbij alleen de laatste saldi, welke dagelijks uit de veelheid van valutatransacties van een bepaald land ten opzichte van alle andere landen resulteeren, via de Clearing Union worden gecleard, dan wordt het geheel veel duidelijker en dan blijkt, dat het geheele systeem in wezen niet anders is dan een wereld-superclearing, waarbij men zich los moet maken van de bij het noemen van het begrip „multilaterale clearing” onwillekeurig direct gemaakte associatie met debiteering en crediteering of goederenclearingrekening. En dan wordt het evenzeer duidelijk, dat de I. C. U. noch het particuliere bezit aan valuta, noch internationale kapitaaltransacties in den weg staat. Van een directe beheersching van het kapitaalverkeer van een lid der I. C. U. is van de zijde van dit lichaam dan ook geen sprake, hetgeen intusschen niet wil zeggen, dat Keynes, het niet raadzaam vindt, voorzoover deze niet reeds bestaan, instanties in het leven te roepen, welke een zekere controle op het deviezenverkeer uitoefenen. Dit is trouwens ook volmaakt logisch, want de in het plan Keynes geprojecteerde mogelijkheid tot inruiming van credietfaciliteiten zou, om maar eens een voorbeeld te noemen, nimmer mogen leiden tot het verstrekken van credieten op langen

of semi-langen termijn door leden wier betalingsbalans zoodanige credieten niet verdragen. Dit moet aan de crediteurleden worden overgelaten en daarvoor breekt het plan Keynes dan ook zeer nadrukkelijk een lans waar het zegt, dat deze kapitaalverstrekking op langeren termijn een ander aspect van na-oorlogsche economische politiek vormt, niet minder belangrijk dan de doelstellingen der I. C. U., doch dat deze een ander aanvullend instituut behoeft.

De I. C. U. beoogt niet anders dan „to allow time and breathing space for adjustments and for averaging one period with another to all member states alike”, het daarbij aan partijen tot op zekere hoogte zelf overlatende of zij binnen een redelijken termijn orde op zaken wenschen te stellen. Wij schrijven daarom „tot op zekere hoogte”, omdat de op permanente „overdrachts” gestelde sancties, zooals reeds werd opgemerkt, een waarborg tegen al te groote zorgeloosheid diengen te vormen.

Vandaar dan ook, dat wij meenen, dat binnen het kader van het plan Keynes, budgetteering of „planning” van de posten, welke betrekking hebben op de betalingsbalans, zooals dit in het verleden ook reeds geschiedde, van het grootste belang blijft, terwijl ook handelspolitieke tractaten en afspraken onverminderd hun functie zullen blijven behouden, waarbij juist de I. C. U. voor de verdragspartijen de toetssteen kan zijn voor juist beleid.

Resumeerende kan men dus zeggen, dat het geheele plan Keynes in wezen niet anders is dan een superclearing in den zin zooals wij haar boven uiteenzetten, waarbij het goud als internationaal saldeeringsmiddel allermint van de hand wordt gewezen, doch een bescheidener plaats wordt ingeruimd dan tot nu toe het geval was. Vast staat echter, dat waar de Bancor nimmer in goud inwisselbaar is, zij dus nimmer op één lijn kan worden gesteld met de door goud gedekte valuta's.

Wanneer men dan ook zoekt naar het wezenlijke voordeel, dat het plan Keynes moet brengen, dan komt men, ontdaan van alle franje, voorzoover men dit beziet uit een oogpunt van techniek van het internationale betalingsverkeer, tot de conclusie, dat door het inruimen van „overdrachtfaciliteiten” het internationale betalingsverkeer reeds aanstonds na het beëindigen der vijandelijkheden op gang kan komen, ook bij die partners, wier betalingsbalans op dat moment volkomen — en dan in negatieve zin — is ontwricht. Deze „overdrachtfaciliteiten” hangen evenwel, gelijk zulks nu eenmaal in ieder clearingverband steeds het geval is, uitsluitend af van de credietwaardigheid van het betrokken land en dan is niet meer duidelijk in te zien, waarom de ingewikkelde machinerie, welke in het plan Keynes is belichaamd, noodig is, om deze credietverleening op gang te brengen. Want ook bij vrij valutaverkeer, zooals het plan White beoogt, zal voor een credietwaardigen debiteur plaats zijn. Zijn de debiteurlanden niet credietwaardig, dan zal men er van mogen uitgaan, dat de I. C. U. evenmin credietverleening zal toestaan.

Kan men dus ten aanzien van den opzet van het plan terzake van de externe muntwaarde en de nivelleering van de betalingsbalansspitsen constateeren, dat een organisatie als die van I. C. U. geenszins onontbeerlijk lijkt, dan moet daarbij tevens worden opgemerkt, dat het probleem van de interne muntwaarde door het plan feitelijk in het geheel niet wordt aangeroerd, behoudens dan indirect via de vaste koersverhouding tusschen de valuta's der aangesloten landen, een manco, waaraan het plan White trouwens in niet geringere mate laboreert.

Het plan White.

Dit plan is reeds direct van een eenvoudiger structuur. Is bij het plan Keynes het centrale instituut de I. C. U., in het plan White, afkomstig van den voormaligen leider van het Amerikaansche „Equalisation Fund”, wordt deze functie ingenomen door het „United and Associated Na-

tions Stabilisation Fund", hier nader te omschrijven als het Fonds, hetwelk den overgang naar een volkomen vrij internationaal betalingsverkeer moet vergemakkelijken.

De doelstellingen van het Fonds worden zeer categorisch omschreven:

1. Het stabiliseeren van de buitenlandsche wisselkoersen van de „United Nations”, zoowel als die van de zich bij deze landen aan te sluiten naties;

2. Het verkorten van den tijd, gedurende welken een aangesloten lid met een onevenwichtige betalingsbalans heeft te kampen en het verzwakken van de hieruit voortvloeiende verstoringen;

3. Het helpen scheppen van de voorwaarden, waaronder de buitenlandsche handel en productieve investeringen onder de aangesloten landen kunnen worden aangemoedigd;

4. De doelmatige aanwending van tengevolge van den oorlog in enkele landen sterk eenzijdig geaccumuleerde buitenlandsche saldi, te helpen vergemakkelijken;

5. De geleidelijke afbraak van de overheidsinterventie op het stuk van het buitenlandsche betalingsverkeer, voorzover deze betrekking heeft op den wereldhandel en de internationale kapitaalbeweging;

6. Het zijne er toe bij te dragen om bilaterale clearing-regelingen e.d. alsmede discrimineerende voorschriften op valutaterein te doen verdwijnen.

Teneinde deze doelstellingen te kunnen bereiken, zal het Fonds door de toegetreden landen moeten worden toegerust met goud, valuta, alsmede staatsfondsen, met dien verstande, dat het totale bezit van het Fonds 5 miljard dollars belooft, welk bedrag de tegenwaarde representeert van alle voor de deelnemende landen in 's lands munt vastgestelde quota. De vaststelling van deze quota geschiedt op basis van een vooraf op te stellen formule, waarin o.m. zullen moeten zijn verwerkt de goud- en deviezenvoorraad, de omvang van de cijfers van de betalingsbalans, alsmede het nationale inkomen van het deelnemende land. Van deze aldus vastgestelde quota zal 50 % terstond moeten worden gestort, t.w. 12½ % in goud, 12½ % in binnenlandsche munt en 25 % in eigen staatsfondsen, waarbij dan voor landen, die slechts over een zeer gering bedrag aan goud beschikken, in de mogelijkheid wordt voorzien, de betalingen in goud te verminderen, daarentegen die in binnenlandsche munt op te voeren.

De niet gestorte bedragen kunnen op latere tijdstippen worden opgevorderd, waarbij het betrokken land evenwel nimmer voor een hoogere storting in goud dan tot 25 % van zijn quote kan worden aangesproken. Wijzigingen in de voor de individueele leden vastgestelde quota zullen slechts mogelijk zijn met toestemming van 4/5 van het door den „Board” uit te brengen aantal stemmen.

Ten aanzien van de bevoegdheden van het Fonds kan worden opgemerkt, dat deze zich uitstrekken tot het koopen en verkoopen van goud, deviezen, wissels en staatsfondsen van de aangesloten leden (landen), het accepteren van deposito's, het earmarken van goud, het uitgeven van eigen obligaties en het verkoopen hiervan in de aangesloten landen en tenslotte het optreden als „clearing-house” voor de saldeering van internationale geldbewegingen, wissels en goud. Een zeer belangrijk punt is voorts, dat alle leden er mede accoord moeten gaan, dat aan de aanwending door het Fonds van de hem toevertrouwde binnenlandsche munt geenerlei restrictie in den weg mag worden gelegd, met uitzondering van de zgn. „abnormal balances”.

Voorts zal het Fonds de koersen hebben vast te stellen, waartegen het valuta van de betrokken landen zal aanverkoopen, alsmede de prijzen in binnenlandsche munt, waartegen het goud zal koopen en verkoopen.

Ten aanzien van den verkoop van buitenlandsche valuta door het Fonds, bepaalt het plan, dat deze slechts mag plaats vinden aan de Schatkist van het lid, dan wel aan dien's stabilisatiefonds of circulatiebank en mits deze valuta dient ter bestrijding van het tekort op de loopende posten

van de betalingsbalans van het betrokken land. Bij deze transacties is het Fonds evenwel aan grenzen gebonden; zoo mag het Fonds gedurende het eerste jaar van zijn operaties zijn bezit aan valuta van eenig lid niet uitbreiden boven deszelfs quote, gedurende de eerste twee jaren niet boven 150 % van de quote en nadien mag dit de 200 % van genoemde quote niet overschrijden, tenzij met instemming van een meerderheid van 4/5 der in totaal stemgerechtigde leden. In dit laatste geval moet het lid echter alle aanbevelingen van het Fonds inzake een herstel van het betalingsbalans-deficit overnemen. De aan deze bepalingen toe te kennen beteekenis is uiteraard geen andere dan te voorkomen, dat op een gegeven moment het Fonds overwegend valuta van de zwakkere debiteuren zou bezitten, hetgeen natuurlijk nimmer de bedoeling kan zijn.

Voor het geval het bezit van het Fonds aan valuta van eenig land de quote van dit land overtreft, zal van dit lid door het Fonds meerdere zekerheid kunnen worden gevraagd, terwijl tevens over dit meerdere een boete van 1 % 's jaars, te voldoen in goud, zal zijn verschuldigd.

Bovengenoemde verkoopen van valuta hadden uitsluitend betrekking op die, welke benodigd waren om de loopende posten op de betalingsbalans van een lid te dekken; met toestemming van 4/5 van het totaal der uit te brengen stemmen is het Fonds evenwel ook gerechtigd, in bijzondere omstandigheden, buitenlandsche valuta te verkoopen voor de transfer van kapitaal of voor de terugbetaling van buitenlandsche schulden, wanneer naar het inzicht van den „Board”, een zoodanige transfer, bezien vanuit de algemeen economische situatie, wenschelijk wordt geoordeeld.

Evenmin als het Fonds een te groot bezit aan één bepaalde valuta toejuicht, kan het er vrede mede hebben, dat zijn bezit aan valuta van eenig land te sterk daalt, een situatie welke zich uiteraard bij leden met een sterk actieve betalingsbalans kan voordoen. Daarom is bepaald, dat wanneer dit bezit daalt en het betrokken land het destijds gestorte bedrag aan goud en staatsfondsen in ruil voor deszelfs valuta reeds van het Fonds heeft teruggekocht, het Fonds het recht en den plicht heeft bij verdere daling onder de 15 % van de quote van dat land, aan het crediteurenland een analyse van zijn betalingsbalans over te leggen, waarin aanbevelingen worden gegeven, ten doel hebbende het bezit weder te doen stijgen. Het betrokken land dient oogenblikkelijk zorgvuldige aandacht aan deze aanbevelingen te schenken.

Teneinde een nuttelooze oopenhooping van buitenlandsche betaalmiddelen in bepaalde crediteurenstaten te voorkomen, is voorts bepaald, dat ieder lid tegen betaling in eigen munt, dan wel in door het lid gewenschte andere valuta, alle valuta en goud, welke het verkrijgt boven het bij toetreding tot het Fonds in zijn bezit zijnde bedrag, aan het Fonds zal aanbieden. Het Fonds kan dit aanbod evenwel desgewenscht verwerpen. In dienzelfden gedachtengang zal ieder lid iedere onnoodige accumulatie van buitenlandsche saldi door de bewoners van zijn land tegengaan.

Het spreekt wel vanzelf, dat in een plan als dat van White, hetwelk tot grondgedachte heeft den terugkeer naar een vrij valutaverkeer, voorzieningen moesten worden getroffen tegen de dreiging, welke van de in enkele landen gedurende den oorlog opgehoopte buitenlandsche saldi op de betalingsbalanspositie der overige landen gedurende de periode van reconstructie zou kunnen uitgaan.

Hiertoe is bepaald, dat het Fonds de aldus geaccumuleerde saldi van de toegetreden leden zal kunnen koopen, mits ook het debiteurenland, lid van het Fonds zijnde, zich met deze overdracht accoord verklaart, een en ander o.m. onder de volgende voorwaarden.

Het crediteurenland moet zich verplichten te beginnen 3 jaren nadat de verkoop tegen binnenlandsche munt, en in uitzonderingsgevallen tegen buitenlandsche valuta,

heeft plaats gehad, 40 % van deze saldi van het Fonds terug te koopen tot denzelfden prijs als waartegen deze aan het Fonds waren verkocht en wel ter hoogte van 2 % der overgedragen saldi gedurende een termijn van 20 jaren. Deze aankoop zal dienen te geschieden in goud, dan wel in voor het Fonds acceptabele buitenlandse valuta. De ratio van deze bepaling lijkt duidelijk. Gedurende den termijn van 3 jaren blijven deze saldi voor den crediteur geblokkeerd en na dien tijd kunnen zij door het crediteurenland geleidelijk worden aangewend, bijv. tot aankoop van goederen in andere landen; het debiteurenland neemt n.l. de verplichting op zich den jaarlijks op basis van 2 % door den crediteur teruggekochte saldi geen belemmering ten aanzien van de toepassingsmogelijkheid in den weg te leggen. De verlamende invloed, welke anders van een transfer dezer saldi op de internationale handelsbeweging zou kunnen uitgaan, wordt hierdoor vermeden, terwijl aan het proces van eenzijdige en bovendien steriele goudopeenhooping in één of slechts enkele landen geen verderen voet wordt gegeven. Omgekeerd moet het debiteurenland zich verplichten, eveneens gedurende eenzelfde periode als bovengenoemd, op overeenkomstige wijze van het Fonds 40 % van de aan het Fonds overgedragen saldi terug te koopen. Het is duidelijk welk een attractie de aflossingsvoorwaarden van deze saldi, zooals in het plan White is voorzien, kunnen bieden voor die landen, die in den oorlog hun vorderingen op andere landen zeer sterk zagen toenemen, voorzieningen welke men, ook al onderkent het plan Keynes dit probleem zeer duidelijk, in dit plan noode mist.

Zooals boven reeds gereleveerd, is de opzet van de overdracht van bovenbedoelde vorderingen aan het Fonds, dat dit in beginsel den koop prijs vergoedt in binnenlandsche munt van den verkoper. De vraag, die zich in dit verband direct opdringt, is deze: welke attractie heeft het voor het crediteurenland om zijn oorlogsvorderingen geheel of gedeeltelijk aan het Fonds over te dragen, wanneer het resultaat van die overdracht niet verder strekt dan in de boeken van het Fonds in eigen munt te worden gecrediteerd. En deze vraag vinden wij vooralsnog zonder eenige nadere verklaring niet beantwoord.

De verdere bepalingen vormen niet anders dan een nadere uitwerking van het probleem der „abnormal war balances”, zoo bijv. het aan het Fonds toegekende recht om vrijelijk over deze saldi na de periode van 20 jaren te beschikken, indien zijn bezit aan deze saldi beneden 15 % van de het lid ingeruimde quote daalt, een en ander natuurlijk onder goedkeuring van het lid.

Ten aanzien van het gebruik van deze saldi door het Fonds zelf, zegt het plan — en terecht — dat deze mogen worden geïnvesteerd in staatsfondsen van het betrokken debiteurenland, terwijl deze fondsen met toestemming van het betrokken debiteurenland zullen mogen worden verkocht.

Tot slot geeft het plan, na afgestapt te zijn van de voor „war balances” neergelegde bepalingen, nog eenige algemeene richtlijnen, waarvan wij er hieronder enkele laten volgen:

1. het Fonds mag valuta van niet-aangesloten landen koopen, mits voor geen langeren termijn dan 60 dagen; uitzonderingen hierop kunnen worden toegestaan;
2. het leenen van valuta van enig lid, mits 4/5 van den „Board” hieraan zijn toestemming hecht;
3. het verkopen van door het Fonds verworven obligaties der aangesloten landen;
4. het investeren van een gedeelte van zijn valutabezit in staatsobligaties en prima handelswissels, mits 4/5 van den „Board” hiermede accoord gaat.

Het Fonds heft een „tax” van 4 % of meer op alle valuta- en goudtransacties¹⁾. Het handelt uitsluitend met:

- a. de Schatkisten en stabilisatiefondsen der aangesloten Regeeringen;
- b. de centrale banken, mits toestemming is verkregen van het desbetreffende land;
- c. iedere internationale bank, welker aandeelenkapitaal overwegend in handen is van buitenlandse Regeeringen.

In direct contact met niet-officieele instanties en de inwoners van een land, dat lid is, mag het slechts treden, wanneer het, onder toestemming van de Regeering van het aangesloten land, wenscht over te gaan tot verkoop aldaar van zijn eigen obligaties of van de obligaties die het zelf bezit.

Tot slot voorziet het plan White, evenals het plan Keynes, in de schepping van een zelfstandige geldeenheid, de „Unitas” genaamd. Deze Unitas, waarin dus de rekeningen van het Fonds zullen worden gevoerd, zal een fijn goudinhoud hebben van $137\frac{1}{7}$ „grain” en overeenkomen met 10 dollars. De verhouding tusschen de munteenheden van de aangesloten landen en de Unitas zal worden vastgesteld door het Fonds en mag door geen lid worden gewijzigd; indien niet de accoordverklaring van een meerderheid van 4/5 der stemgerechtigde leden kan worden verkregen. Op grond van het bovenstaande kan dus, juist zooals zulks bij de Bancor het geval was, worden gesteld, dat door de indirecte koppeling van de valuta's der aangesloten landen aan de Unitas, ook deze valuta's kunnen worden geacht in wezen een vasten goudinhoud te bezitten.

Ieder aangesloten lid heeft het recht boven zijn verplichte stortingen, waarover reeds werd geschreven, goud bij het Fonds te deponeren tegen crediteering in Unitas. Deze deposito's kunnen worden terugbetaald in goud of in de munteenheid van enig aangesloten lid tegen een door het Fonds vast te stellen koers, terwijl het Fonds tegenover deze deposito's een 100 % dekking in goud zal hebben aan te houden. Deze deposito's scheppen uiteraard den leden de mogelijkheid te voorzien in de behoeften aan buitenlandse valuta, voorzooer men voldoende dekking heeft in den eigen goudvoorraad.

Indien het Fonds al toestemming mocht geven tot wijziging van de waarde van de munteenheid, uitgedrukt in goud-Unitas van een aangesloten land, dan zal zulks nimmer tot gevolg mogen hebben, dat het in Unitas uitgedrukte bezit van het Fonds aan zoodanige valuta, een wijziging ondergaat. Dit beteekent dus, dat bij een *depreciatie* van de munteenheid van een land, dit land een met deze depreciatie overeenkomend bedrag aan binnenlandsche munt aan het Fonds moet overdragen en bij *muntappreciatie* het in Unitas uitgedrukte gestegen bezit aan deze valuta van het Fonds terugontvangt.

Van veel belang is voorts de wijze, waarop het bestuur is geregeld. Ieder lid ontvangt 100 stemmen, vermeerderd met 1 stem voor iedere 100.000 Unitas zijner quote; geen lid zal echter meer dan 25 % van het totaal aantal stemmen kunnen uitbrengen. Besluiten worden genomen met meerderheid van stemmen, behoudens in die gevallen — met name wijziging in de waarde van de munt van een lid — waarin een gequalificeerde meerderheid, t.w. 80 %, is vereischt.

Uit het-midden van den „Board of Directors”, waarin elk lid door één Directeur zal worden vertegenwoordigd — en welke „Board” een „Managing Director”, belast met de dagelijksche leiding van het Fonds, zal moeten aanwijzen — wordt een Uitvoerend Comité benoemd van minstens 11 leden. De Voorzitter van den „Board” is eo ipso Voorzitter van dit Comité.

Het plan voorziet voorts in het houden van een jaarlijkse vergadering, terwijl van de eventueel gemaakte netto winsten van het Fonds, 50 % naar de reserves van het Fonds gaan, totdat deze een hoogte van 10% van de totale

¹⁾ Gezien de economische consequenties, verbonden aan een dergelijk, welhaast prohibitief tarief, komt het ons voor, dat de tekst der „Sonderveröffentlichung” hier niet juist is, en dat zal moeten worden gelezen 4 % o.p.v. 4 %.

quota hebben bereikt; de overige 50 % vallen, in eigen munt of Unitas, den leden in verhouding tot hun quota toe.

Vergelijking tusschen beide plannen en conclusie.

Wanneer wij dan in het bovenstaande de plannen Keynes en White naar hun strekking zoo summier mogelijk hebben weergegeven en hier en daar reeds gelegenheid vonden op beide eenige kantteekeningen te maken, dan dient thans de balans van voor- en nadeelen van beide plannen te worden opgemaakt. Dit is evenwel niet mogelijk zonder vooraf de monetaire doelstelling, die beide plannen nastreven, te hebben aangestipt. En dan kan worden gesteld, dat door beide plannen vóór alles stabiliteit in wisselkoersen wordt nagestreefd.

Het plan White beoogt dit te bereiken door binnen het kader van een volledig te herstellen, vrijen valutahandel het Fonds te doen intervenieeren, daar waar zulks noodig is. Wat de koersontwikkeling in dien vrijen valutahandel betreft, kan worden gesteld, dat het plan daarvan geen duidelijk beeld geeft, maar dat het vrij zeker lijkt, dat men zich deze denkt op de vroegere basis van fluctuaties binnen de goudpunten en daarbuiten slechts wanneer een gequalificeerde meerderheid van den „Board of Directors” daaraan zijn sanctie hecht.

Het plan Keynes beoogt het gestelde doel te bereiken — eveneens binnen het kader van een te herstellen vrijen valutahandel — door het boven omschreven clearing-systeem, waarvan niet duidelijk is vast te stellen, of dit integraal of vrij zal zijn. Hoewel ook hier het plan weer niet geheel duidelijk is, krijgt men toch den indruk, dat de valutahandel in dezen opzet, in aansluiting aan de vaste wisselkoersen voor het clearingstelsel geldend, geen fluctuaties zal kennen tusschen de uiterste punten in den geest van de vroegere goudpunten. Veranderingen van den wisselkoers zijn in dit plan mogelijk, mits na gepleegd overleg en verkregen sanctie door den „Board”. In beide plannen is dus wel degelijk ruimte voor devaluatie en revaluatie van de munteenheden van de aangesloten landen gelaten, alleen zijn de te dien aanzien in het plan White gestelde desiderata aanzienlijk gestrenger.

In verband met het bovenstaande kan de vraag rijzen, of fluctuaties binnen de goudpunten een essentiële functie in het betalingsverkeer kunnen hebben; waardoor uit dien hoofde aan een vrij valutaverkeer de voorkeur boven regeling binnen clearingverband zou moeten worden gegeven. Het antwoord hierop zal zeer waarschijnlijk ontkennend moeten luiden, aangezien niet goed is in te zien, dat hiervan een ingrijpende beïnvloeding van de in- en uitvoerverhoudingen kan uitgaan, evenmin als op de internationale credietverleening, zoowel ten aanzien van kapitaal- als geldmarkt.

Het dikwijls aan clearing toegeschreven voordeel, dat gelegen zou zijn in de automatische credietverleening aan landen met passieve betalingsbalans, lijkt niet wel op te gaan. Bij operaties van egalisatiefondsen en dus, zooals thans bij het plan White, van het Fonds, vindt evenzeer credietverleening plaats en dat in dit opzicht de I. C. U. vruchtbaarder werk zou kunnen verrichten dan het Amerikaanse Fonds, lijkt — zooals reeds bij de behandeling van het plan Keynes naar voren werd gebracht — nog niet zonder meer vast te staan.

Uit het bovenstaande volgt wel, dat men bij meer nauwkeurige analyse van beide plannen kan concludeeren, dat ten aanzien van de techniek van het betalingsverkeer, alsmede ten aanzien van de strekking van de financiering der „spitsen” in het internationale betalingsverkeer, beide plannen elkaar veel minder ver ontloopen dan men bij oppervlakkige lezing daarvan geneigd zou zijn te meenen.

Stelt men de vraag, in hoeverre beide plannen, van het door hen ten aanzien van het *goudvraagstuk* ingenomen standpunt uit gezien, geacht kunnen worden de koersstabiliteit in de toekomst te dienen, dan moet het ant-

woord luiden, dat te dien aanzien beide plannen evenmin drastisch verschillen in resultaat zullen behoeven op te leveren. Wel kent het plan White aan het goud als internationaal saldeeringsmiddel een grootere, beteekenis toe dan het plan Keynes, maar, zooals reeds werd opgemerkt, noch de Unitas, noch de Bancor zijn, ook al zijn zij dan aan het goud gekoppeld, wat hun inwisselbaarheid betreft, op één lijn te stellen met de vooroorlogse goudvaluta's. De voornaamste beteekenis, die den opzet van beide plannen kenmerkt, is, zooals reeds werd gereleveerd, dat zij een einde maken aan de uitsluitende heerschappij van het goud en de internationale verschuivingen daarvan, terzake van het yereffenen en nivelleeren van betalingsbalansspitsen. In de plaats van het min of meer automatische mechanisme van den gouden standaard willen beide plannen een nieuw instrument invoeren, en wel een ter beheersching van de internationale credietverleening op korten en eventueel langeren termijn. In het kort kan men dan ook zeggen, dat beide plannen budgetteerende ordening in het internationale betalingsverkeer beoogen.

Voorts zij nog opgemerkt, dat geen van beide plannen de ontroning van het goud in hun vaandel hebben geschreven, iets wat trouwens uit zuiver politieke overwegingen reeds niet te verwachten viel.

Met alle waardeering, welke men voor de samenstellers van de plannen kan hebben, blijft er toch één punt te vermelden, dat bijzonder stiefmoederlijk is bedeed. Helaas betreft het hier een punt dat juist, gegeven de boven gesignaleerde doelstelling van beide plannen, van uitermate belang is en dat, indien terzake geen réalabele voorstellen worden ingediend, zoowel de effectiviteit van het eene als van het andere plan geheel op losse schroeven zet. Met geen woord wordt nl. door de opstellers gerept over de factoren, welke de basis zullen moeten vormen voor de wijze waarop de onderlinge wisselkoersen zullen worden vastgesteld. Het plan Keynes gaat niet verder dan te constateeren, dat de Bancor-noteering voor iedere valuta in onderling overleg moet worden vastgesteld, terwijl de Unitas-noteering ten opzichte van de overige valuta's door het Fonds wordt gefixeerd. Het plan White begint dan ook maar aanstonds den goudinhoud van de Unitas vast te stellen en wel op dien van 10 dollars van de goudpariteit van 31 Januari 1934, er daarbij wellicht op speculeerende, dat de valuta's der aangesloten leden evenzeer om en nabij hun oude goudpariteit aan de Unitas zullen worden gekoppeld, waarbij de praedominerende positie van de Vereenigde Staten in den „Board” evenwel een punt is, dat voor de aangesloten landen een aanleiding kan zijn terzake op hun hoede te blijven. Nu moge zulk een koersfixatie in de overgangsfase, teneinde althans eenigermate het verkeer op gang te brengen, wellicht nog niet zoo bedenkelijk worden geacht — wij laten in het midden of zulks zonder uitvoerpremieering mogelijk zal zijn —, maar voor de wisselkoersstabiliteit op langen termijn scheidt een zoodanig uitgangspunt stellig niet den minsten waarborg. En in dit opzicht stellen beide plannen — hoewel men waardeering kan hebben voor de opbouwende gedachten, die men er in aantreft — indien men er althans van uitgaat, dat de jaren na 1918 ons op monetair terrein, toch wel iets hadden moeten leeren, teleur. Drs. G. J. H. DE GRAAFF.

WETTIGE STAKING VAN DE REIS EN SCHEPEN DOOR DE EIGEN BEMANNING TOT ZINKEN GEBRACHT.

In een vorige beschouwing¹⁾ hebben wij een uiteenzetting gegeven over den onbevredigenden toestand, die er voor de verzekerden was ontstaan tengevolge van het feit, dat verzekerden de verzekerde waarde van goederen, welke tijdens het uitbreken van den oorlog in Sep-

¹⁾ „Oorlogsmolestverzekering” in „E.-S.B.” van 1 October 1941.

tember 1939 onderweg waren en sindsdien hun bestemming niet hadden bereikt, niet van hun molestassuradeuren konden reclameeren.

Molestassuradeuren namen namelijk o.m. het standpunt in, dat hun risico op grond van wettige staking van de reis was geëindigd, voordat een molestevenement, waartegen was verzekerd, zich had voorgedaan.

De moeilijkheid wordt echter vergroot door het feit, dat niet kan worden gezegd wat nu precies onder staking van de reis moet worden verstaan, wegens het ontbreken van rechterlijke uitspraken, die van dit begrip een nadere definitie geven.

Door schrijver dezes is in bovengenoemd artikel de opvatting verdedigd, dat in de onderhavige gevallen geen sprake was van wettige staking van de reis, doch dat de reis slechts als geschorst moest worden beschouwd.

Is de reis namelijk wettig gestaakt, dan is ook het risico van molestassuradeuren geëindigd. Beschouwt men echter de reis als geschorst, dan heeft dit geen beëindiging van de verzekering tengevolge, doch kan worden aangenomen, dat het risico van molestassuradeuren op grond van de wetsbepalingen en molestclausules doorloopt, indien de goederen zich nog aan boord van het vervoerende stoomschip bevinden.

Ook de Gemachtigden der Regeering voor de staatsmolestverzekering, die belast zijn met de uitvoering van de Zee- en Luchtvaartverzekeringwet 1939, hebben tenslotte ingezien, dat het standpunt, dat de molestverzekering in het genoemde geval zou zijn vervallen op grond van wettige staking van de reis, een voor verzekerden wel zeer ongunstigen toestand in het leven had geroepen.

De verzekering als economisch instituut, dat een verzekerde tegen betaling van premie moet ontlasten van de risico's, die de goederen tijdens het vervoer loopen, zou tekort schieten, indien men zich in deze gevallen op het standpunt zou stellen, dat de verzekering zonder meer zou zijn beëindigd.

Een verandering van standpunt zou echter als consequentie met zich brengen, dat molestassuradeuren kwamen te staan voor schaden, waarvan zij den omvang niet bij benadering zouden kunnen bepalen.

Hoe dit ook zij, de Gemachtigden der Regeering, bewust van hun economische taak, hebben tenslotte naar een oplossing gezocht, die eenigszins op het streng juridische standpunt, dat men in eerste instantie had ingenomen, terugkwam.

Hoewel vele molestverzekeringen met 95 % herverzekering bij den Staat zijn gesloten en de Staat derhalve ongetwijfeld de grootste belanghebbende was, was het toch ook noodzakelijk om de particuliere verzekeringmaatschappijen, die bovendien veelal in meerdere of mindere mate bij deze zaken op de vrije markt waren betrokken, voor een ruimer standpunt te winnen. Het zou op den handel ongetwijfeld een goeden indruk maken, wanneer niet alleen de staatsmolestverzekering, doch ook de particuliere verzekeringmaatschappijen in deze kwestie eenzelfde standpunt innamen.

Behoudens een enkele uitzondering hebben tenslotte de verzekeringmaatschappijen ingezien, dat men verzekerden niet naar huis kon sturen met de mededeeling, dat de verzekering — en derhalve het risico van assuradeuren — als geëindigd moest worden beschouwd, omdat de reis wettig zou zijn gestaakt.

Het standpunt van de Gemachtigden der Regeering.

In een circulaire, die indertijd van de Gemachtigden der Regeering voor de staatsmolestverzekering is verschenen, is men dan ook voor een groot deel op het eertijds ingenomen standpunt teruggekomen.

Men deelde mede, dat geen beroep meer zou worden gedaan op het vervallen der verzekering tengevolge van staking van de reis, indien er een absolute onmogelijkheid van verder vervoer was ontstaan.

Schaden derhalve, die aanvankelijk waren afgewezen uitsluitend op grond van het feit, dat men van meening was, dat het risico van molestassuradeuren was geëindigd, omdat er absolute onmogelijkheid van verder vervoer van de verzekerde goederen bestond, konden dus opnieuw in behandeling worden genomen en voor het aandeel van den Staat worden afgewikkeld, indien verder aan alle vereischten was voldaan.

De verzekerde moest echter evenals voorheen het bewijs van zijn schade leveren, terwijl verder o.a. de bepalingen van het „Waterborne Agreement” onveranderd van kracht bleven.

Ook al hield dit besluit dus niet in, dat thans voor elke partij, die indertijd in een toen nog neutrale haven was gstrand, een claim kon worden ingediend, welke zonder meer zou worden betaald, toch was dit besluit in zooverre belangrijk, dat men hiermede blijf gaf zin te hebben voor de praktische moeilijkheden, die het standpunt van molestassuradeuren ten aanzien van het begrip „wettige staking van de reis” vooral voor verzekerden in deze gevallen in het leven had geroepen.

Het was alleen jammer, dat assuradeuren niet allen zonder uitzondering zich bij reeds voorbaat bereid verklaarden hetzelfde standpunt in te nemen.

De arbitrale uitspraak inzake de „Antiochia”.

Uit een eenigen tijd geleden gepubliceerde uitspraak van het Scheidsgerecht voor de Zee- en Luchtvaartverzekeringwet inzake een molestverzekering op ammoniak per het Duitsche stoomschip „Antiochia”²⁾ blijkt, dat de arbiters als hun meening te kennen hebben gegeven, dat zij in het binnenlopen der „Antiochia” met zijn lading in de noodhaven Ponta-Delgada geen staking der reis van het stoomschip en zeker niet van die der lading kunnen zien, daar immers door het verblijf in een noodhaven van een stoomschip, dat daar zijn lading niet lost, wanneer niet van het tegendeel blijkt, de reis van schip en lading wel wordt geschorst, doch niet wordt gestaakt.

De op de onderhavige verzekering toepasselijke molestclausule luidde als volgt:

a. „Het risico van het oorlogsmolest wordt voor welke reis of op welke wijze ook slechts geloopt... tot het oogenblik, waarop een der twee volgende feiten zich zal hebben voorgedaan, namelijk of wel dat het goed in de zeehaven of plaats waar de reis eindigt uit het zeeschip, vliegtuig of luchtschip gelost is, of wel dat vijftien dagen zijn verstreken na middernacht van den dag, hetzij waarop het zeeschip veilig geankerd of gemeerd is in de eindhaven, hetzij waarop het vliegtuig of luchtschip is aangekomen”;

c. „Indien de reeder, bevrachter of vervoerder door gebruik te maken van een hem in de vervoerovereenkomst toegekend recht het vervoer beëindigt in een andere plaats of haven dan in de vervoerovereenkomst als plaats van bestemming is genoemd, zal die plaats of haven beschouwd worden als zeehaven of plaats waar de reis eindigt in den zin als onder a. vermeld”.

Daar het goed nimmer uit het stoomschip was gelost en het stoomschip nimmer heeft geankerd in de eindhaven, waren de arbiters van meening, dat de verzekering tegen molestgevaar door het binnenlopen in de noodhaven niet tusschentijds was geëindigd. Derhalve had het beroep op tusschentijdsche beëindiging van de molestverzekering op grond van het onder a. bepaalde geen succes.

Verder moesten de scheidslieden om te beoordeelen, of zich een geval als sub c. genoemd had voorgedaan, nagaan welke rechten den vervoerder bij de vervoerovereenkomst waren toegekend.

Deze vervoerovereenkomst was neergelegd in het door partijen overgelegde stel gelijkkluidende connossementen.

De op deze connossementen voorkomende clausules sub IV bepaalden:

„The ship is also at liberty to call at any ports in or

²⁾ Zie „Arbitrale Rechtspraak” No 291, Maart 1943.

out of the usual or advertised routes, in any order or for any purposes, to tranship the goods to forward them to their destination in any other ship or ships, to put into dry-dock with the goods on board, to store them, as well as to transport them to and from the ship in lighters".

Arbiters overwogen:

„dat in het onderhavige geval de kapitein van het hem bij deze clause in de eerste plaats gegeven recht gebruik heeft gemaakt, maar daardoor het vervoer allerminst geëindigd was;

dat de *connossementsclause* sub. X bepaalt:

„If on account of... blockade, war... the master is in doubt as to whether he can safely reach the port of destination, there discharge in the usual manner or proceed thence on his voyage unmolested, he is at liberty to discharge the goods at another place or harbour, which he may consider safe, whereby his obligations are fulfilled";

dat eene beëindiging van het vervoer ook op deze wijze niet heeft plaatsgehad".

Ook een beroep op het onder c. bepaalde werd dus door arbiters niet aanvaard.

Tenslotte de kwestie „wettige staking van de reis". Hierover gaven de arbiters als hun oordeel te kennen, dat: „het onderwerp van beëindiging der verzekering door staking van de reis en wijziging der onderneming in de aangehaalde in de polissen opgenomen clausules volledig is geregeld, maar, ware dat niet het geval, de vraag, of zulke beëindiging heeft plaatsgevonden, zoude worden beantwoord door de door partijen behandelde wetsartikelen, en bepaaldelijk de artikelen 628 en 638 van het Wetboek van Koophandel en de scheidslieden daarom nog opmerken, dat, daargelaten of het stoomschip, ook al had het eerst eene Duitse haven geheel buiten zijne gewone reisroute bereikt, aldus in den zin van artikel 638 van het Wetboek van Koophandel eene willekeurige verandering in zijn koers bracht en voorts of het niet als eindbestemming San Juan behield, volgens het tweede lid van dat artikel door willekeurige verandering van koers of van de reis bij eene verzekering op goederen de verplichting van den verzekerde slechts ophoudt, indien dit met uitdrukkelijke of met stilzwijgende toestemming van den verzekerde is geschied, waarvan ten deze niet is gebleken".

Door molestassuradeuren was nog bij pleidooi aangevoerd, dat de oorspronkelijke verzekerde de gelegenheid had gehad de goederen in Ponta-Delgada terug te nemen en aangeboden, dat door getuigen te bewijzen, immers, dat de verzekerde dat had kunnen doen, mits zij daardoor de noodige offers had gebracht. Daarin zou een stilzwijgende toestemming in een willekeurige verandering van reis als bedoeld in Art. 638 tweede lid van het Wetboek van Koophandel liggen.

Scheidslieden gaven echter als hun meening te kennen: „Dat indien al de verzekerde inderdaad de gelegenheid zou hebben gehad om de goederen in Ponte-Delgada terug te nemen, zij in het van deze gelegenheid geen gebruik maken, in de gegeven omstandigheden onmogelijk kunnen zien eene stilzwijgende toestemming tot eene verandering van reis;

dat het bovendien uiterst twijfelachtig is of de verzekerde de gelegenheid daartoe inderdaad heeft gehad en het door den verweerder gedaan bewijsaanbod, hetwelk geen enkel bepaald feit stelt, te vaag is voor de scheidslieden om daarop te kunnen ingaan".

Het verweer van molestassuradeuren, dat de reis zou zijn gestaakt, is in deze dus niet door scheidslieden aangenomen, zoodat de vordering van verzekerde is toegevozen.

Intusschen blijft het een onbeantwoorde vraag, of men hieruit nu tevens mag afleiden, of de scheidslieden dus ook niet aanvaarden de staking van de reis, indien er een absolute onmogelijkheid van verder vervoer heeft bestaan.

Bij dezelfde uitspraak hebben scheidslieden bovendien

als hun meening te kennen gegeven, dat het tot zinken brengen van een schip door de eigen bemanning eveneens gerangschikt moet worden onder één der gevaren, waartegen de molestverzekering dekking geeft.

Deze beide uitspraken, die in dezelfde zaak zijn gedaan, hebben belangrijke gevolgen gehad voor andere soortgelijke gevallen, omdat bij het uitbreken van den oorlog een groot aantal Duitse schepen in toen nog neutrale noodhavens is binnengelopen, terwijl bovendien een aantal Duitse schepen door de eigen bemanning tot zinken werd gebracht, teneinde opbrenging door vijandelijke zeestrijdkrachten te voorkomen.

In dergelijke gevallen bestond er in assurantiëringen tot voor kort nog steeds verschil van meening, of de schade tengevolge hiervan al dan niet door molestassuradeuren diende te worden vergoed.

Gezien deze uitspraken hebben de Gemachtigden der Regeering hun standpunt in deze zaken nader bepaald.

De Staat als molestassuradeur.

Toen de staatsmolestverzekering in werking trad, werd er door den handel algemeen gevreesd, dat deze overheidsbemoeiing zou leiden tot een strikt formeel opvatting van wets- en polisbepalingen zonder dat men bereid zou zijn in bijzondere gevallen verzekerden tegemoet te komen en dat één beroep op *coulange* in twijfelachtige gevallen niet zou baten. Daarbij wees men op het feit, dat men bij het afsluiten van een molestverzekering op de zgn. „vrije markt" altijd met meer succes een beroep op *coulange* van de zijde van assuradeuren zou kunnen doen dan indien de molestverzekering bij den Staat zou worden gesloten.

Deze vrees was alleszins gewettigd, want de Staat moet zonder aanzien des persoons ieder van zijn onderdanen datgene geven, waarop deze volgens de wettelijke bepalingen recht heeft. Morele overwegingen en tegemoetkoming ter wille van de relatie mogen en kunnen bij den Staat geen rol spelen. De Staat mag slechts volgens het recht handelen en moet ieder geval uitsluitend en alleen volgens juridische motieven beoordeelen. Van *coulange* in bepaalde individuele gevallen kan bij den Staat geen sprake zijn, omdat men te dien aanzien geen precedent kan scheppen. Dit wil natuurlijk niet zeggen, dat de Regeeringsgemachtigden geen open oog hebben gehad voor de moeilijkheden, waarin verzekerden in bepaalde gevallen door de omstandigheden waren geraakt, doch de oplossing, die dan aan de hand werd gedaan, was van dien aard, dat daardoor alle verzekerden op denzelfden voet werden behandeld en dat persoonlijke overwegingen daarbij geen rol speelden.

Het moet ons van het hart, dat afgezien van enkele op zichzelf staande gevallen de Staat tot nu toe in verschillende kwesties, die zich bij de molestverzekering hebben voorgedaan, een ruimer standpunt heeft ingenomen dan sommige „vrije markt"-assuradeuren.

Voor goederen, die vóór 10 Mei 1940 in Engeland waren aangehouden, heeft de Staat zich indertijd bereid verklaard een voorschot te verlenen van 90 % van de verzekerde som, in afwachting van de definitieve regeling van dergelijke schaden. Dit voorbeeld is door de „vrije markt"-assuradeuren niet gevolgd en misschien terecht met een beroep op het feit, dat de verzekeringmaatschappijen niet als voorschotbanken konden worden aangemerkt. Kon een verzekerde zijn schade aantoonen, dan had hij recht op de verzekerde som; was hij daartoe niet in de gelegenheid, door welke oorzaken dan ook, dan moest hij wachten totdat de omstandigheden van dien aard waren, dat hij het bewijs van zijn schade wel kon leveren. Voor dit standpunt valt misschien iets te zeggen.

Daarna heeft de Staat zich bereid verklaard om, wanneer t.z.t. mocht blijken, dat verzekerde een vordering op molestassuradeuren heeft, die hij echter onder de huidige omstandigheden buiten zijn wil niet kan geldig maken, wegens gebrek aan bewijs, een rente te vergoeden van 2½ % over het bedrag der vordering. De „vrije markt"-assura-

deuren hebben toen geweigerd eenzelfde regeling te aangaan.

Door de hierboven vermelde uitspraak van het Scheids-gerecht is komen vast te staan:

a. dat het tot zinken brengen van schepen door de eigen bemanning een evenement is, waartegen de molest-polis dekking geeft;

b. dat de reis niet is gestaakt, wanneer een schip een haven is binnengelopen en daar de lading niet heeft gelost.

Hierdoor is ten aanzien van de ladingen van dergelijke schepen een geheel nieuwe situatie ontstaan, welke de Gemachtigden der Regeering aanleiding heeft gegeven mede te deelen, dat de uitspraak van het Scheids-gerecht door molestassuradeuren is aanvaard en dat door den Staat in beginsel is besloten, alle daarvoor in aanmerking komende analoge gevallen af te wikkelen.

Het stemt tot voldoening, dat in deze principieele kwestie thans ook de „vrije markt“-assuradeuren, voor zooverre ons bekend is, eenzelfde standpunt als de Regeeringsgemachtigden hebben ingenomen en inmiddels eveneens tot betaling van dergelijke gevallen zijn overgegaan.

R. SODENKAMP JR.

INCALCULEEREN VAN BELASTINGEN.

In de Buitengewone Nederlandsche Staatscourant No. 69A d.d. 11 April 1942 werden door den Gemachtigde voor de Prijzen de „Richtlijnen voor de Prijsvaststelling No. I” gepubliceerd. Deze richtlijnen waren bedoeld voor de prijsbepaling van goederen en diensten van ondernemingen op het gebied van de industrie, het verkeer, den opslag en den mijnbouw. Zij dienden te worden toegepast ter vaststelling van de prijzen op grond van individueele aanvragen tot prijsverhoging, bij het vaststellen van uniforme maximum-prijzen en bij het vaststellen van calculatie-schema's voor bepaalde producten. Voorzover het hierbij ging om vaststelling van voor meer bedrijven geldende uniforme prijzen of in calculatie-schema's op te nemen uniforme tarieven, diende te worden uitgegaan van een gemiddeld, goed geleid bedrijf.

Met betrekking tot het incalculeren van belastingen in den kostprijs werd het volgende gezegd:

„In den kostprijs mogen berekend worden grondbelasting, personeele belasting, zakelijke bedrijfsbelasting, omzetbelasting en dergelijke. Winstbelasting en bijdragen ten behoeve van stilgelegde bedrijven mogen niet in den kostprijs opgenomen worden”.

De gekozen terminologie wijst er op, dat bij het ontwerpen van de „Richtlijnen” in hoofdzaak was gedacht aan ondernemingen in den vorm van een rechtspersoon: de winstbelasting werd van incalculering in den kostprijs nadrukkelijk uitgesloten; van den door den privaten ondernemer te betalen inkomstenbelasting werd geen gewag gemaakt, doch naar analogie moest worden aangenomen, dat deze evenmin zou kunnen worden doorberekend. Ook de vermogensbelasting werd niet vermeld; waar deze evenwel gezien moet worden als een aanvulling van de inkomstenbelasting voor dat deel van de belastingplichtigen, dat geacht moet worden over grotere draagkracht te beschikken dan zij, die hun inkomen anders dan uit vermogen genieten, kon alweer naar analogie worden beredeneerd, dat de vermogensbelasting niet voor overdracht op den afnemer in aanmerking kwam.

Principieele wijziging in het belastingstelsel.

Zoo was de toestand, tot op 4 Mei 1942 het Verordeningblad No. 12 verscheen met drie nieuwe belastingbesluiten, nl. op de ondernemingsbelasting 1942, de vennootschapsbelasting 1942 en de vermogensbelasting 1942. Deze belastingbesluiten betekenden niet slechts een

buitengewone verzwaring van den belastingdruk, doch tevens van de belastingpolitiek een principieele wijziging, waaraan wellicht te weinig aandacht is geschonken. Immers tot 4 Mei 1942 werd de draagkracht van den rechtspersoon niet als een zelfstandig iets gezien: de dividend- en tantieme-belasting en later de winstbelasting werden beschouwd als additioneele heffingen ten laste van de winstgerechtigden. Door de nieuwe belastingbesluiten evenwel, werden de rechtspersonen en ook de verenigingen zonder rechtspersoonlijkheid, voorzover zij een bedrijf uitoefenden, uit belastingoogpunt gezien, verheven tot zelfstandige lichamen met een draagkracht, los van die van de individueele aandeelhouders.

Zoo vindt thans de inkomstenbelasting haar tegenhanger in de vennootschapsbelasting, de vermogensbelasting 1892 in de vermogensbelasting 1942, terwijl de ondernemingsbelasting van meet af aan werd opgezet voor den privaten ondernemer, zoowel als voor den rechtspersoon.

In beginsel was er derhalve voor den Gemachtigde voor de Prijzen geen aanleiding om de vennootschapsbelasting en de vermogensbelasting 1942 incalculerbaar te stellen. Hij had aldus kunnen redeneeren, dat, waar de besluitgever er naar streefde, de ondernemingen gedreven in den vorm van een rechtspersoon even zwaar te belasten als de ondernemingen gedreven door een vennootschap onder firma of door een privaten ondernemer, hij niet door prijspolitieke maatregelen tegen de aldus uitgestipelde belastingpolitiek behoorde in te gaan. En waar de ondernemingsbelasting in wezen een combinatie is van vermogens- en opbrengst- (vennootschaps- of inkomsten-) belasting, had hij ook ten aanzien hiervan een passieve houding kunnen nemen.

Wijziging in het standpunt t. a. v. prijsbepaling door de Overheid.

Dit is niet geschied: door een interne „Richtlijn”, verschenen op 8 October 1942, werd in beginsel het incalculeren van de ondernemingsbelasting en van de vermogensbelasting 1942 mogelijk gemaakt. In de sindsdien gepubliceerde Richtlijn „Incalculeren van belastingen” d.d. 19 April 1943 (Nederlandsche Staatscourant van 24 Mei 1943 No. 99) werd een en ander nog iets gewijzigd en toegelicht.

Aangenomen mag worden, dat de volgende factoren aanleiding gaven tot het in deze publicatie neergelegde standpunt:

1. De ondernemingsbelasting werd door den besluitgever beschouwd als een zakelijke belasting, welke voor de berekening van de belastbare opbrengst voor de vennootschapsbelasting en inkomstenbelasting als kostenfactor in aanmerking mocht worden genomen.

2. De zakelijke bedrijfsbelasting, welke bij de invoering van de ondernemingsbelasting verviel, was ook volgens de Richtlijnen voor de Prijsvaststelling No. I incalculerbaar gesteld.

3. Volgens de in Duitschland geldende regelingen kunnen soortgelijke belastingen als de hier bestaande ondernemingsbelasting en vermogensbelasting in de kostprijzen worden opgenomen.

4. De hooge tarieven van inkomsten- resp. vennootschapsbelasting, vermogensbelasting en ondernemingsbelasting, resulterende in een als regel uitermate gering rendement van het in de onderneming geïnvesteerde kapitaal, wettigden de vrees, dat het verschijnsel van de „ondernemersmoetheid” zou optreden.

Van deze factoren pleiten de eerste twee uitsluitend ten voordeele van het incalculeren van de ondernemingsbelasting; de laatste factor heeft een meer algemeene strekking, welke zelfs doet afvragen, of niet in plaats van een incidenteele regeling ten aanzien van het incalculeren van bepaalde belastingen de voorkeur had moeten worden gegeven aan handhaving van de bestaande be-

palingen onder gelijktijdige verruiming van de normaal toegestane toeslagen voor rente (4% over het bedrijfskapitaal na aftrek van het niet rente-dragende vreemde kapitaal) en winst (2% van het bedrijfskapitaal). Voor een dergelijke verruiming zou ook in het systeem van den Gemachtigde voor de Prijzen veel te zeggen zijn geweest, daar deze blijkens zijn Richtlijn „Incalculeren van belastingen” niet accoord gaat met de opvatting van het Departement van Financiën, volgens welke de draagkracht van de „combinatie” (in het algemeen de rechtspersoon) moet worden gezien, afgescheiden van die van de leden van de betreffende combinatie. Dit afwijkende standpunt van den Gemachtigde voor de Prijzen komt duidelijk naar voren bij de behandeling van het onderdeel vermogensbelasting in de eerder genoemde richtlijn: hierin toch wordt uitdrukkelijk gezegd, dat binnen bepaalde grenzen rechtspersonen benevens commanditaire vennootschappen op aandeelen en verenigingen zonder rechtspersoonlijkheid de vermogensbelasting in den kostprijs mogen berekenen, zulks dus in tegenstelling tot den privaten ondernemer. In dit kader zou het dus niet verwonderlijk zijn geweest, indien de belastingbesluiten van Mei 1942 waren beantwoord met een wijziging van de Richtlijnen voor de Prijsvaststelling No. I in dien zin, dat bijv. de toegestane opslagen voor rente en winst voor bepaalde soorten ondernemingen werden verhoogd.

De Gemachtigde voor de Prijzen heeft blijkbaar niet deze richting in willen slaan, doch heeft, de moeilijkheden van het bedrijfsleven inziende, de incidenteele regeling door middel van de Richtlijn „Incalculeren van belastingen” gekozen.

De Richtlijn „Incalculeren van belastingen”.

Deze moet, zooals uitdrukkelijk wordt opgemerkt, worden gezien in het kader van de Richtlijnen voor de Prijsvaststelling No. I. Zoogenaamde automatische doorberekening van ondernemings- en vermogensbelasting door het bedrijfsleven is dus niet mogelijk; in geen geval mogen de prijzen zelfstandig worden verhoogd. Genoemde belastingen mogen evenwel in beginsel in de kostprijscalculaties worden opgenomen door die ondernemingen, die vergunning hebben tot het toepassen van een calculatieschema, waarin de werkelijk gemaakte of te maken indirecte (algemeene) kosten aan de prijsvaststelling ten grondslag liggen. De ondernemings- en vermogensbelasting worden hierin dus tot de in de richtlijn vastgestelde maxima ingeschakeld. Eveneens worden deze belastingen als kostenelement aanvaard, indien wijziging wenschelijk wordt geacht van vastgestelde prijzen of calculatie-schema's, waarin de berekening van de indirecte (algemeene) kosten op eenigerlei wijze aan vaste tarieven is gebonden.

De richtlijn zegt dan verder, dat het als kosten in te calculeeren bedrag aan vermogens- en ondernemingsbelasting als deel der indirecte kosten moet worden omgeslagen over normale productie of omzèt van een geheel jaar. De bedoeling is blijkbaar geweest, te voorkomen, dat het bekend worden van de belastingen op een vrij laat tijdstip (Mei 1942) aanleiding zou vormen tot het omslaan van deze belasting over een beperkt aantal nog resteerende maanden van het boekjaar. De formulering is dan echter niet gelukkig, daar thans naar de letter van de richtlijn evenmin de mogelijkheid bestaat de ondernemingsbelasting, voorzoover geheven naar den grondslag „bedrijfsopbrengst” over een jaar met onderbezetting, volledig in te calculeeren in het (hierop volgende) belastingjaar, indien dit wederom onderbezetting vertoont.

Als in te calculeeren bedrag wordt maximaal toegestaan het werkelijk verschuldigde bedrag, hetgeen dus zou moeten zijn het bedrag volgens den definitieven aanslag. In de practijk zal in de berekeningen als regel het bedrag van den voorloopigen aanslag moeten worden opgenomen of zelfs een bedrag, geraamd op grond van de

balans en verlies- en winstrekening. De richtlijn geeft hiervoor deze regel, dat tot 1 Juli 1943 in op te stellen en in te dienen kostprijscalculaties in beginsel voor vermogens- en ondernemingsbelasting opgenomen mochten worden de bedragen, die voortvloeiden uit het verschuldigde over het belastingjaar 1942. Daar de grondslag „bedrijfsopbrengst” van de ondernemingsbelasting 1942 is gebaseerd op de resultaten van het boekjaar 1941 of 1940/1941, was dus in het uiterste geval tot 1 Juli 1943 rekening te houden met de resultaten van het boekjaar, dat kort na 1 Januari 1940 aanving. De vermogens- en ondernemingsbelasting van het belastingjaar 1943 beginnen een rol te spelen voor kostprijscalculaties, welke opgesteld en ingediend worden van 1 Juli 1943 af. Een en ander beteekent, dat de vermogens- en ondernemingsbelasting van het belastingjaar 1942 voor een groot deel door het bedrijfsleven zelf gedragen zullen zijn.

De richtlijn gaat tenslotte uitvoerig in op de beperking van de bedragen der in te calculeeren belastingen. Deze beperkingen vinden blijkbaar hun oorsprong in de vrees, dat integrale doorberekening van de vermogens- en ondernemingsbelasting in sommige gevallen zou kunnen leiden tot buitensporige lasten op den consument.

In de eerste plaats bestond de mogelijkheid van verhooging der tarieven, zooals deze voor het belastingjaar 1942 golden. De richtlijn verwijst derhalve niet naar de in de belastingbesluiten genoemde tarieven, doch beperkt zeer nadrukkelijk de in te calculeeren vermogensbelasting tot 5% van het zuivere vermogen, de ondernemingsbelasting volgens den eersten grondslag tot 12% van de normale bedrijfsopbrengst en de ondernemingsbelasting volgens den tweeden grondslag tot 4,8% van het, met de schulden op langen termijn vermeerderde en met de waarde van de „onroerende zaken” verminderde, zuivere vermogen.

In de tweede plaats moest een beperking worden gemaakt ten aanzien van de vermogensbelasting en het vermogensbestanddeel van de ondernemingsbelasting, voorzoover deze betrekking hebben op vermogensbestanddeelen, niet behoorende tot het bedrijfskapitaal. Immers het zou onredelijk zijn, om aan onderneming A een hooger prijs toe te staan dan aan onderneming B, uitsluitend op grond van het feit, dat A in tegenstelling met B de beschikking had over bedrijfsexterne vermogensbestanddeelen.

Tenslotte moest bij de ondernemingsbelasting de grondslag „bedrijfsopbrengst” zoodanig worden beperkt, dat voorkomen werd, dat excessieve winsten, in het verleden gemaakt (wellicht doordat de prijsvoorschriften niet werden nageleefd) zouden leiden tot hooge prijzen in de toekomst. Om deze reden werd in de Richtlijn „Incalculeren van belastingen” gewerkt met een „normale bedrijfsopbrengst”, gebaseerd op 8% winst over het met de schulden op korten termijn verminderde bedrijfskapitaal. Het percentage van 8 werd hier gekozen op grond van het ervaringsfeit, dat als regel de nacalculatie iets gunstiger resultaten vertoont dan de 4 + 2%, welke volgens de Richtlijnen voor de Prijsvaststelling No. I normaliter in de voorcalculaties als rente- en winstopslag behooren te worden aangenomen.

**

Op zichzelf kunnen de principes, neergelegd in de Richtlijn „Incalculeren van belastingen” voor het grootste deel logisch verantwoord worden geacht. Wellicht zou evenwel het bedrijfsleven boven deze moeilijk leesbare incidenteele regeling de voorkeur hebben gegeven aan de reeds eerder gesuggereerde eenvoudige verhooging van den toelaatbaren reate- en winstopslag.

A. MEIJER.

VERVOERPLICHT EN EXPLOITATIEPLICHT BIJ HET WEGVERVOER.

De vervoerplicht.

Zagen wij in een voorgaand artikel ¹⁾, dat het geregeld vervoer wordt gekenmerkt door het onderhouden van een dienst op een van te voren bepaald traject, meestal met van te voren bepaalde rijdagen, dan doet zich ook de vraag voor, in hoeverre nu reeds en wellicht nog meer in de toekomst, wanneer eenmaal tarieven voor het lijndienstvervoer zijn vastgesteld, van een vervoerplicht voor het geregeld vervoer kan worden gesproken. De vraag, of voor het lijnvervoer een vervoerplicht, zonder dat van overheidswege een voorschrift daaromtrent is gegeven, zooals te vinden is in bijv. artikel 517f W. v. K., aanwezig is, heeft in de literatuur veel bespreking gevonden. Niet zoozeer in die over het wegvervoer; dit is van nog te jongen datum dan dat een zich tot dergelijke onderwerpen uitstrekende studie aanwezig zou kunnen zijn. Doch in het zeerecht, waar men eveneens het verschil tusschen de „liner” en de „tramp” vindt, is dit vraagstuk meer dan eens onderzocht.

De vraag wordt meestal zoo gesteld, of alle werkzaamheden van het geregeld vervoer tezamen een openbaar aanbod vormen en zoo ja, of dit aanbod, gezien de bijzondere functie, welke het verkeer in het maatschappelijk leven kan innemen, als vervoerplicht — „Kontrahierungszwang” — kan worden aangemerkt. Volgens Polderman ²⁾ moet de handeling, welke als openbaar aanbod zal zijn te beschouwen, den geheelen inhoud van de tot stand te brengen overeenkomst aangeven, zoodat door enkel toetreden van de tegenpartij de overeenkomst tot stand kan komen. Welke deze inhoud is, is duidelijk. De vervoerder zal moeten publiceren het traject dat hij rijdt, opdat de verlader wete, dat hij door het goed mede te geven aan dien vervoerder, de vervoerovereenkomst sluit, welke hij wilde sluiten. Bovendien moeten de tarieven bekend gemaakt zijn, zoodat de verlader weet, hoeveel de vracht zal bedragen voor het vervoer en tenslotte zal de vervoerder de voorwaarden moeten publiceren, waaronder hij wil dat het vervoer geschiedt ³⁾. Aan al deze voorwaarden wordt door het geregeld vervoer voldaan; het traject is meendeels bekend, zoo niet uit advertenties, dan toch door het aan de bestelhuizen aangebrachte bord of wel tenslotte uit ervaring; de voorwaarden, waaronder het geregeld wegvervoer geschiedt, zijn de Algemeene Vervoerscondities, welke voor het geheele wegvervoer gelden. Slechts over de tarieven zou men kunnen twijfelen. Hoewel in vele gevallen het geregeld vervoer hetzij gepubliceerde tarieven kent, hetzij de vrachtprijzen bekend mogen worden verondersteld, kan er anderzijds op gewezen worden, dat tengevolge van de prijsstap de verlader in ieder geval moet kunnen weten, welken prijs hij maximaal dient te betalen. Wanneer bovendien in de naaste toekomst de tarieven voor de lijn- en bodendiensten zullen worden gepubliceerd in denzelfden vorm als het A.B.D.-tarief voor het ongeregeld vervoer is geschied, is de maximum-vracht voor den verlader steeds bekend. Dit moet voldoende worden geacht, daar, zooals Polderman zegt, het niet „noodig is, dat alle bedingen in het aanbod zijn opgenomen, 't is voldoende, dat zij bepaalbaar zijn” ⁴⁾.

Een moeilijker probleem vormt het vereischte, aan een openbaar aanbod gesteld, dat de persoonlijkheid van den toekomstigen contractant den aanbieder onverschillig moet zijn. Immers het is voor den vervoerder volkomen

ongewenscht, dat ook die verladers, welke niet-credietwaardig zijn, bij hem goederen ten vervoer medegeven, vooral wanneer hij, zooals bij het ongeregeld vervoer nogal vaak voorkomt, eerst nadat het vervoer is verricht, in staat is het vrachtbedrag te innen.

Een der voorwaarden echter, welke in het A.B.D.-besluit werd opgenomen, bepaalt, dat de vracht bij ongeregeld vervoer bij vooruitbetaling dient te worden voldaan, terwijl de Vervoercondities voorschrijven, dat de vervoerder de goederen mag terug houden, totdat de vracht is voldaan, zoodat ook ten aanzien van dezen kant van de persoonlijkheid des verladers weinig moeilijkheden zouden mogen worden verwacht, al zijn deze er in de practijk wel. Toch is dit bezwaar van vervoerderszijde m.i. niet als een afwijking van het vereischte der „onpersoonlijkheid” te zien. Het speciale voorbeeld (de insolventie) werd dan ook gegeven om te doen uitkomen, dat aan de verplichting om aan een gedaan openbaar aanbod te voldoen, grenzen zijn, zooals deze trouwens ook bij den vervoerplicht zijn aan te treffen. De spoorwegen behoeven geen reizigers meer aan te nemen, indien alle plaatsen in het openbaar middel van vervoer bezet zijn; in Engeland behoefde naar Polderman ⁵⁾ mededeelt de eigenaar van een hotel, op wien een plicht lag alle reizigers, die zich aanmeldden, op te nemen, dronken personen en personen, die niet in overeenstemming waren met het gewone slag van menschen, dat in zijn hotel logeerde — bijv. landloopers — niet op te nemen.

Eenzelfde soort grenzen kan men trekken bij het openbaar aanbod. De insolvente verlader, het verontreinigende goed e.d. zal de vervoerder niet behoeven te accepteeren. Naar mijn meening moet dan ook de persoon van den medecontractant ook bij het openbaar vervoersaanbod geacht worden den vervoerder onverschillig te zijn. Algemeen kan men aannemen, dat bij het vervoer van goederen, welke aan de gemelde voorwaarden voldoen — en dit is bij het geregeld vervoer zeker het geval; voor het ongeregeld vervoer zal een nader onderzoek nog opheldering kunnen geven — van een openbaar aanbod sprake is. Men kan daarvan steun vinden bij verscheidene auteurs (ik mag daarvoor verwijzen naar Polderman, die o.a. Lyon-Caen citeert).

Vogler ⁶⁾ alleen is de meening toegedaan, dat bij het vervoer niet van openbaar aanbod kan worden gesproken, omdat hij in de veronderstelling verkeert, dat de vervoeronderneming bedoelde om het vervoercontract, als het gesloten wordt, te doen plaats vinden op de gepubliceerde voorwaarden, tarieven en langs de aangegeven route; een meening, welke Polderman ⁷⁾ terecht bestrijdt door erop te wijzen, dat niet de meening van de vervoeronderneming in deze terzake doende is, doch de overtuiging, welke het publiek zich mocht vormen ⁸⁾.

Een andere vraag is echter, of openbaar aanbod en vervoerplicht op één lijn mogen worden gesteld, of, m.a.w. de genoemde elementen nu ook tezamen den vervoerplicht vormen. Vervoerplicht, de dwang om een vervoerovereenkomst te sluiten, indien iemand uit het publiek zich daartoe bereid verklaart, verschilt volgens Polderman ⁹⁾ in zoverre van het openbaar aanbod, dat hij, op wien de vervoerplicht rust, nog niet een openbaar aanbod behoeft te hebben gedaan. Ook zonder openbaar aanbod kan er een vervoerplicht zijn, al zullen de elementen van het openbaar aanbod dikwijls bij de onderneming, waarop de vervoerplicht is gelegd, aanwezig zijn. De vraag, waarom het in het gestelde geval gaat, is: of, wanneer openbaar aanbod aanwezig is, zonder ingrijpen van overheidswege ook vervoerplicht mag worden aangenomen: Meili is in deze de meening toegedaan, dat, omdat de vervoerondernemingen het karakter van publieke ondernemingen hebben, op hen

¹⁾ Mr. A. Greebe: „Exploitatievverschillen tusschen geregeld en ongeregeld wegvervoer”, in „E.-S.B.” van Mei 1943.

²⁾ J. J. Polderman, „Het openbaar aanbod”, Diss. Leiden, 1913, blz. 23.

³⁾ Het is de vraag, of ook de tijd, waarbinnen een begin van uitvoering aan de vervoerovereenkomst moet zijn gegeven, als bestanddeel van de overeenkomst moet worden beschouwd. M.i. niet. Juist niet-tijdig nakomen is wanpraestatie.

⁴⁾ J. J. Polderman, o.c. blz. 23.

⁵⁾ o.c. blz. 42.

⁶⁾ o.c. blz. 136.

⁷⁾ o.c. blz. 45.

⁸⁾ Hofmann, „Verbintenissenrecht I”, blz. 188 vlg. Men zie voor het behandelde ook Dr. W. Spiess, „Tarif, eine Enzyklopaedische Studie”.

⁹⁾ o.c. blz. 29.

vervoerplicht rust ¹⁰⁾.

M.i. is bij de vervoerondernemingen — en bij het geregeld vervoer in het bijzonder — slechts sprake van een openbaar aanbod, dat — en hierin ligt de onbelangrijkheid van het meeningsverschil over den vervoersplicht — in zijn uiteindelijke werking in niets verschilt van de gevolgen van den vervoerplicht voor de vervoerondernemingen. Ook zal nimmer de vraag (zijn gesteld, of de geregelde vervoerondernemingen verplicht waren en zijn het aangeboden goed te accepteren. Voorzover mij bekend, is in ons land eveneens nimmer een procedure gevoerd door een verlader, die werd afgewezen, waarschijnlijk omdat hij spoedig zich van een anderen vervoerder kan voorzien en deze het zich voorheen ook niet kon permitteren een verlader af te wijzen.

Maar het belang van de vraag: vervoerplicht of geen vervoerplicht, ligt niet alleen in tijden, waarin voldoende vervoermiddelen aanwezig zijn; zooals hieronder zal worden aangetoond, komt deze vraag eerst, dan naar voren, wanneer de vervoer capaciteit of te gering is, of juist in overeenstemming met het ladingaanbod. Met andere woorden: eerst wanneer men ertoe zal zijn overgegaan om concessies voor de vervoerondernemingen in het leven te roepen en bij het uitreiken van deze concessies alleen rekening zal hebben gehouden met de vervoer-behoefte, zoodat met een „veel teveel” geen rekening meer behoeft te worden gehouden, eerst dan zal het de tijd zijn ook voor de vervoerondernemingen, welke aan alle eischen van het openbaar aanbod voldoen, meer nadruk te leggen op hun verplichtingen en tevens om voor alle andere den vervoerplicht in de concessievoorwaarden vast te leggen. De kwestie had slechts urgent kunnen worden op trajecten, waar de vervoerder zich mettertijd een monopoliepositie had geschapen. Zoodra men bovendien de tarieven zoo gaat opstellen, dat men rekening houdt met de draagkracht van de vervoerde goederen — d.w.z. dat aan massaproducten een vervoerprijs wordt gegeven, welke onder den kostprijs ligt — zou zonder vervoerplicht de ondernemer de laag geclassificeerde goederen uit zijn bedrijf kunnen weren, tot schade van andere vervoerders en de verladers.

Een enkel woord nog over het ongeregeld vervoer in dit verband. Bij het ongeregeld vervoer immers, voorzover niet werkzaam in het stadsverkeer, doet zich sinds de Autobevrachtingsbesluiten de eigenaardige figuur voor, dat slechts door bemiddeling van de A.B.D. vervoervereenkomsten, mogen worden afgesloten tegen den in het tarief voor de aangeboden zending vermelden prijs en op de voorwaarden in de Algemeene Vervoerscondities opgenomen. Omtrent den inhoud van de vervoervereenkomst, bestaat derhalve tusschen verlader en vervoerder steeds overeenstemming; slechts is het mogelijk, dat wel over bij het vervoer behorende doch niet onder de bemoeiing van de A.B.D. vallende werkzaamheden van den vervoerder nader overeenstemming moet worden bereikt.

Als zoodanig komt bijv. in aanmerking de prijs van het laden of lossen door den vervoerder zelf. Dit laatste moet bij het beoordeelen van de vraag, of ook op het ongeregeld vervoer een vervoerplicht rust, buiten beschouwing worden gelaten, omdat deze werkzaamheden niet steeds onder de vervoervereenkomst zijn te begrijpen.

De strafbepaling uit het A.B.D.-besluit dwingt echter den vervoerder met den verlader, die zich aanmeldt, een

¹⁰⁾ Meili, „Telefonrecht”, blz. 161. Belangrijk is ook hetgeen Prof. Mr. F. G. Scheltema stelde in zijn „Het vervoercontract in het nieuwe zeerecht”: de wetgever is ervan uitgegaan, dat de vaste lijn, evenals de spoorweg, een openbaar middel van vervoer is, dat ten dienste van het publiek behoort te staan. Vandaar de bepaling (5171 W. v. K.) dat, indien zulk een vervoerder tarieven en voorwaarden van vervoer heeft openbaar gemaakt, hij ook verplicht is, de goederen, die hem ten vervoer worden aangeboden en waarop die voorwaarden betrekking hebben, dienovereenkomstig te vervoeren. Een verplichting om te vervoeren dus, die intusschen naar veler meening ook naar geldend recht reeds bestaat, omdat immers de vervoerder juist door het publiceren van voorwaarden en tarieven een aanbod doet, dat iedere gegadigde slechts heeft aan te nemen om terstond en automatisch een overeenkomst te doen tot stand komen.

vervoervereenkomst te sluiten. Van vervoerplicht is bij het ongeregeld vervoer derhalve zeker sprake.

Mocht de bemoeiing van den A.B.D. komen te vervallen, zoodat wellicht slechts het vaste tarief en de vervoerscondities blijven, dan vervalt tegelijkertijd deze vervoerplicht. Slechts kan worden gezegd, dat zonder den dwang, welchen de A.B.D. op den vervoerder legt, in ieder geval sprake kan zijn van een openbaar aanbod. Immers, over de route, welke het vervoermiddel zal afleggen, behoeft geen overeenstemming te bestaan; indien de vervoerder zich in het publiek bekend maakt als ongeregeld vervoerder, wil hij daarmee te kennen geven, dat hij bereid is iedere zending — binnen de grenzen steeds van hetgeen zijn vervoermiddel kan presteeren e.d. — van iedere plaats naar iedere plaats te vervoeren en daar men over de prijzen en de vervoersvoorwaarden niet in het onzekere verkeert, voldoet het ongeregeld vervoer aan dezelfde voorwaarden als het geregeld vervoer, zoodat een openbaar aanbod aanwezig moet worden geacht.

De exploitatieplicht.

Reeds elders heb ik mijn meening over den exploitatieplicht van de vervoeronderneming en den omvang daarvan uiteengezet ¹¹⁾. Ten behoeve van het hier geschreven betoog mogen de conclusies uit die uiteenzetting worden herhaald.

Tot nu toe bestond er in ons land geen eenstemmigheid over de beteekenis van de begripsverschillen tusschen vergunning en concessie. In talrijke handboeken vindt men of geen duidelijk omschreven kenschetsing van de verschillen tusschen deze twee begrippen, in andere was de practijk aanleiding geweest voor verwarrende betoegen. In de Handelingen van de Nederlandsche Juristen Vereeniging van 1927 echter werd door den prae-adviseur Mr. Sybenga een onderscheid aangegeven: Het is mogelijk, dat overheidsbewilliging tot het exploiteeren van een onderneming wordt gesteld, hetzij om schadelijke gevolgen af te wenden, hetzij om eenig positief nuttig resultaat te bewerkstelligen. Is het eerste het geval, dan wilde Mr. Sybenga spreken van een vergunning — hetgeen in overeenstemming is met hetgeen de bedoeling is geweest bij het verstrekken van de rijvergunning voor het beroepsgoederenvoer langs den weg ¹²⁾ —, was het echter de bedoeling „eenig positief nuttig resultaat” te bewerkstelligen, dan moest, naar de meening van Mr. Sybenga, worden gesproken van concessie ¹³⁾. Wanneer men met mij aannemt, dat in de toekomst de ordening van het vervoerapparaat zal steunen op het behoefte-element, zoodat kan worden gesproken van het willen bereiken van een „positief nuttig resultaat”, zullen in het vervoer bedrijfsconcessies moeten worden ingevoerd en juist indien bij het uitreiken van bedrijfsconcessies in de allereerste plaats rekening moet worden gehouden met de behoefte, welke bestaat aan vervoermiddelen, zal aan de geconcessioneerde ondernemingen een monopolistische positie worden gegeven ¹⁴⁾. Uit deze positie van de vervoeronderneming, welke een gevolg is van het verleenen van de concessie zal ook de

¹¹⁾ „Beroepsvervoer”, ed. „Goederenvoer”, 4e Jaargang No. 7, blz. 75 vlg.

¹²⁾ Zie boven onder 3: vergunningen.

¹³⁾ Diesch, „Bedrijfsconcessie”, Diss. 1939, blz. 73.

¹⁴⁾ Een algemeen aanvaarde definitie van het verschil vergunning-concessie blijkt te zijn: Vergunning: een recht, verleend aan een ieder, die aan de gestelde objectieve normen voldoet. Concessie: een recht verleend aan één of enkelen.

Boender in „Spoor- en Tramwegen” van 10 April 1943, blz. 134 vlg., in zijn antwoord op mijn artikel in „Beroepsvervoer”, heeft m.i. de bedoeling van de onderscheiding-misverstaan waar bij, op historische gronden, een conclusie omtrent den exploitatieplicht uit de woorden vergunning en concessie onmogelijk achtte. Het gaat echter niet om de woorden, maar om de houding van de Overheid bij het verleenen van haar toestemming. Is deze ordenend, wordt m.a.w. een „positief nuttig resultaat” bewerkstelligd, dan is een beschermde positie van de onderneming het gevolg met als noodzakelijke consequentie, dat het bedrijf, dat bewilliging verrees, niet zonder nadere bepalingen mag worden stil gelegd. Met „historie” heeft dit echter niets te maken.

noodzaak van exploitatieplicht (en zooals boven werd aangegeven ook vervoerplicht) volgen: Waar immers bij op een traject aan tien ondernemers een concessie wordt verleend, omdat hoogstens voor tien vervoerondernemingen met een bepaalde capaciteit ladingaanbod wordt verwacht, zal men niet kunnen dulden, dat het den ondernemers vrij staat *zonder meer* de exploitatie te staken. Met „zonder meer” wordt in dit verband bedoeld, dat het den ondernemers niet zal vrij staan aan de bedrijfsuitoefening een einde te maken zonder dat door de Overheid maatregelen kunnen worden getroffen om in de leemte te voorzien door het concessioneeren van een anderen vervoerder.

De conclusie lag voor de hand, dat exploitatieplicht niet anders kon beteekenen dan: de plicht om de geconcessioneerde onderneming, d.w.z. de onderneming op de voorwaarden waaraan zij door concessie werd gebonden, in bedrijf te stellen en ter beschikking te houden van het publiek¹⁵⁾. Daarbij werd de opvatting van Boender¹⁶⁾ bestreden, welke den exploitatieplicht had omschreven als: de verplichting der vervoerbedrijven om over een gegeven traject gedurende een zeker tijdvak een door de Overheid vastgesteld minimum aantal mogelijkheden tot vervoer met zekeren minimum omvang te scheppen, welke op een door de Overheid aangegeven wijze over dat tijdvak zijn verdeeld, terwijl zij tevens zorg dienen te dragen voor het in goeden staat verkeeren hunner technische uitrusting.

Naar mijn overtuiging paste deze omschrijving geheel en dan ook uitsluitend voor concessievoorwaarden in het geregeld vervoerbedrijf, doch niet voor den exploitatieplicht. Voor het ongeregeld vervoerbedrijf was zij ongeschikt en moest dat ook zijn, omdat Boender de meening was toegedaan, dat exploitatieplicht niet op de ongeregeld-vervoeronderneming kan worden gelegd.

Dit echter kan naar mijn overtuiging niet worden aanvaard. Wanneer men ervan overtuigd is, dat ook de ongeregeld-vervoerondernemingen aan een concessie kunnen worden gebonden, wanneer men met andere woorden aanneemt, dat ook ten aanzien van het ongeregeld vervoer „bewilligingen” kunnen worden uitgereikt in evenredigheid met de behoefte van het maatschappelijk verkeer aan ongeregeld vervoer, dan moet, omdat men daardoor noodzakelijkerwijze ook voor het ongeregelde vervoer een monopolistische positie schept, den exploitatieplicht voor het ongeregeld vervoer worden aanvaard¹⁷⁾. Juist het monopolie, dat zich in het vervoerwezen blijkt enkele auteurs zeer spoedig heeft voorgedaan¹⁸⁾, dat een vervoerder krijgt of zich verwerft, is aanleiding geweest, dat de Overheid behalve het voorkomen van schadelijke gevolgen ook het bewerkstelligen van een „positief nuttig resultaat” heeft gewild; omdat juist aan het uitreiken van de concessie onverbreekelijk de strekking verbonden is om het vervoerapparaat aan te passen aan de vervoerbehoefte met alle streven in „monopolistische richting” als gevolg, moet de noodzakelijke keerzijde van de concessie de exploitatieplicht zijn.

Wanneer men in de literatuur over het transportwezen

¹⁵⁾ Dr. H. R. Meyer, „Das Problem Schiene/Strasse”, 1940, blz. 5, zegt: „Die Betriebspflicht bedeutet dass auf der im Gesetz oder in der staatlichen Konzession genannten Strecke und während der Dauer der Konzession.... der Betrieb grundsätzlich unter allen Umständen aufrechterhalten werden muss.” Een definitie, welke de hier gestelde dicht nabij komt. Slechts laat Meyer na in zijn omschrijving op te nemen — hetgeen verklaarbaar is, omdat hij van een bestaand bedrijf uitgaat — den plicht om het geconcessioneerde bedrijf in exploitatie te brengen!

¹⁶⁾ Drs. P. Boender, in „Spoor- en Tramwegen”, 20 Januari 1943

¹⁷⁾ Boender („Spoor- en Tramwegen”, 10 April) meent, dat men voor de ongeregeld-vervoeronderneming met vervoerplicht kan volstaan. Dit moet m.i. onjuist zijn. Eerst wanneer op het bedrijf de plicht is gelegd in bedrijf te zijn (exploitatieplicht), kan men eischen dat hij voor iederen verplaster vervoerdienst zal verrichten (vervoerplicht). Vervoerplicht is immers de plicht om, als men zich bereid heeft verklaard te vervoeren, ook iedere verplaster gelijkelijk te behandelen en de vervoer capaciteit, welke men aanbiedt, te zijner beschikking te stellen.

¹⁸⁾ Men zie vooral: E. Merkert, „Der Lastkraftwagenverkehr seit dem Kriege”, blz. 22 vlg.

den exploitatieplicht tegenkomt, is dit meestal op die plaatsen, waar men de nadeelige gevolgen van dezen plicht wilde naar voren laten komen, d.w.z. waar men erop wilde wijzen, hoe nadeelig het is om „toch het traject te moeten berijden al is er maar een half voldoende lading”. Niet de plicht om de onderneming in bedrijf te houden is nadeelig (het is de vraag, of de exploitatieplicht ook inhoudt den plicht de onderneming, welke blijkbaar niet rendabel is, in bedrijf te houden. Ook aan den exploitatieplicht zijn grenzen! Maar de plicht om een „bijna leege” rit te maken noopt tot het maken van kosten, welke in geen verhouding staan tot de baten, welke de rit opbrengt. Doch deze plicht, welke niet mag worden verward met den exploitatieplicht, is reeds door den ondernemer zelf op het bedrijf gelegd, toen hij van te voren bekend maakte met welke frequentie hij het traject zou gaan berijden. De verlader, welke recht heeft op zoo spoedig mogelijke verzending van het ten vervoer aangenomen goed, zal m.i. een vordering tot schadevergoeding kunnen indienen tegen den vervoerder die, omdat er te weinig ladingaanbod was, zijn vervoermiddel niet in bedrijf bracht. Deze plicht rust op elk bedrijf, dat zijn vertrektijden op een traject aankondigt, en is een typisch verschijnsel van het geregeld vervoer en zeker geen gevolg van den exploitatieplicht¹⁹⁾.

Het probleem der onrendabele concessies of beter gezegd de plicht om met een winstgevende concessie tegelijkertijd een verliesgevende concessie te moeten aanvaarden, is eveneens een geregeld vervoerprobleem. Verder hierop ingaan zou te ver voeren.

De omschrijving, welke Boender gaf (zie boven) is, werd reeds gezegd, niet zoozeer die van den inhoud van den exploitatieplicht als wel die van de voorwaarden, welke naast den uit de concessieverleening voortvloeienden exploitatieplicht op de concessie moeten worden vermeld. Juist door een bepaling van het traject, de frequentie en de vervoer capaciteit heeft men het in de hand, het uitgroeien van de geconcessioneerde ondernemingen boven de vervoerbehoefte, waarvan men bij het uitreiken van de concessie uitging, te voorkomen.

Voor de ongeregeld-vervoeronderneming zal men andere voorwaarden op de concessie dienen te vermelden. Ook hier zal men de omschrijving van de capaciteit terugvinden, terwijl de mogelijkheid bestaat, dat aangegeven zal worden aan welke eischen het vervoermiddel meer speciaal zal moeten voldoen in verband met de plaats, welke de ongeregeld-vervoeronderneming in het vervoersbeeld zal innemen. Eenigermate zullen deze voorwaarden gelijkloënd kunnen zijn aan de momenteel reeds op de vergunningen vermelde voorwaarden, welke reeds werden beschreven in mijn vorig artikel²⁰⁾.

Mr. A. GREEBE.

¹⁹⁾ Men kan zeggen, dat de vertrektijden dan stilzwijgend onderdeel van het afgesloten contract zijn geworden.

²⁰⁾ „E.-S.B.” van Mei 1943.

HET TWEELIEDIG KARAKTER VAN DEN NEDERLANDSCHEN LANDBOUW.

DE FRANSCHÉ TIJD.

Het gaat in den tweeden wereldoorlog, dien wij thans beleven, zooals het in den eersten wereldoorlog is gegaan: de Nederlandsche landbouw stijgt voortdurend in onze waardeering, omdat wij ons van zijn beteekenis als oerproducent voor de nationale huishouding steeds meer bewust worden.

In den wereldoorlog 1914-1918 — velen onzer herinneren het zich nog — werd Nederland van de wereldhuishouding afgesneden en werd het tot de eigen basis van voortbrenging teruggebracht. Het ontving niet meer uit het wereldverkeer grondstoffen en voedingsmiddelen, en kon in dat wereldverkeer het overschot van zijn bodemproductie niet meer inbrengen. Nederland werd onderworpen aan een onvrijwillige autarkie.

Deze autarkie beteekende in onze nationale huishouding een volledige ommekeer. Want in tijden van vrij verkeer, zooals zij achter de beide wereldoorlogen hebben gelegen, ontvingen onze havensteden de graanproductie van over den oceaan, en over onze zeegrenzen zoowel als over onze grenzen te land gingen onze bodemproducten naar buiten. Zooals de industrie, in haar karakter van verkeersindustrie, was ingeschakeld in het groote verkeer van grondstoffen en eindproducten, nam ook onze landbouw aan in- en uitvoer deel. Onmisbaar was de aanvoer van kunstmeststoffen uit den vreemde, en onmisbaar voor de landelijke huishouding was de uitvoer van agrarische voortbrengselen. Toen Nederland naar alle zijden openlag en het verkeer langs vele wegen uitging en binnenkwam, was ook de landbouw opgenomen in dat verkeer.

Het tweeledig karakter van den Nederlandschen landbouw, hierboven aangegeven, zijn gerichtheid op de binnenlandsche markt voor de voedselvoorziening en op de wereldmarkt voor den internationalen ruil, welke in het jongst verleden, bij veranderende constellatie, zoo heftige convulsies heeft teweeg gebracht, valt ook in een verder teruggaand verleden waar te nemen. Want reeds in de achttiende eeuw was de agrarische voortbrenging van Nederland voor een belangrijk deel gericht op de buitenlandsche markt.

Voor dezen vroegen tijd, meer nog dan voor onzen tijd, moet men onderscheiden het diluviale en het alluviale deel van Nederland. Op de zandgronden van het Oosten en Zuiden der oude Republiek was het boerenbedrijf in het algemeen nog niet in de verkeershuishouding opgenomen en nog weinig verheven boven het niveau der economische zelfgenoegzaamheid. Er was dus nagenoeg geen overschot voor de markt. Het geringe overschot, dat kon worden afgeworpen, voldeed aan de behoeften der landsteden, die klein en weinig talrijk waren.

Anders was het in de klei- en veenstreken van West- en Noord-Nederland. Hier was in Holland en Friesland de landbouw vaak eenzijdig op veeteelt gericht, zoodat er een ruime overvloed van zuivel beschikbaar bleef voor de vele stadsbewoners en voor den uitvoer over zee. Deze eenzijdige voortbrenging maakte het, ondanks de graanproductie van Zeeland en van Groningen, noodzakelijk, dat er in groote hoeveelheden broodkoren werd ingevoerd. De landbouw van alluviaal Nederland was dus reeds in het laatst der achttiende eeuw opgenomen in de internationale verkeershuishouding.

Het kan uit het voorgaande duidelijk wezen, dat de oorlog tusschen Frankrijk en Engeland, in welken Nederland in 1795 werd betrokken, voor onzen landbouw gelijksoortige gevolgen veroorzaakte als de wereldoorlogen van onzen tijd. Nederland werd toen plotseling opgenomen in de continentale sfeer, die om de vastelandsmacht Frankrijk hing, en werd door Engeland afgesloten van het vrije zeeverkeer.

De oorlog van 1795 veranderde grondig de economische structuur van Nederland. Holland's wereld-stapelmarkt verkommerde door de afsluiting van de zee, en met de stapelmarkt verkommerde de verkeersnijverheid der groote handelssteden (suikerraffinaderij, katoendrukkerij, etc.), welke was ingeschakeld in het marktverkeer. Ook de zeevisscherij geraakte in verval. Holland, eens het knooppunt van internationale marktbetrekkingen, was nu aan de peripherie gekomen van een afgesloten continent.

Zoo werd het land, dat van de zee geleefd had, op de oerproductie van den eigen landbouw teruggeworpen. De landbouw werd de grondslag van het volksbestaan. Toen „alle middelen van bestaan of geheel of gedeeltelijk vervielen, bleef de landbouw bloeien, en was bijkans de eenige tak van vervaart, welke de ingezetenen nog ondersteunde... De aandacht van de ingezetenen, door de ongelukkige tijden van andere takken meer afgetrokken, heeft zich zooveel te meer op den landbouw gevestigd". Aldus een

rapport over den toestand van het gewest Holland in 1806.

Uit hetgeen zoo straks gezegd werd, kan men afleiden, dat de uitwerking van deze structuurverandering op den landbouw in de verschillende deelen van Nederland een verschillende is geweest.

Holland en Friesland waren de provinciën, die over zee zuivel uitvoerden, met name naar Engeland. Zoo dankt het bekende huis Moboken, thans nog een van de groote huizen van Rotterdam, zijn opkomst aan den zuivelexport, dien de stichter der firma, Anthony van Hoboken, in het laatst der achttiende eeuw, toen Engeland zich begon te industrialiseeren en voedingsmiddelen begon in te voeren, richtte naar het eilandrijk aan de overzijde van de Noordzee. Toen de landsregeering in 1795 een algemeen verbod van uitvoer naar Engeland uitvaardigde, werden de beide zuivelgewesten dan ook zwaar getroffen, al wist de handel wegen naar nieuwe afzetmarkten en slukwegen te vinden. Ook de uitvoer van meekrap, die op de Zuidhollandsche en Zeeuwsche eilanden werd gewonnen, werd in het nauw gebracht.

Geheel anders dan bij de zuivel en de meekrap lag de toestand bij het graan. Wij zeiden reeds, dat onder de oude Republiek geregeld broodkoren moest worden ingevoerd. Het kwam in hoofdzaak uit de Oostzeelanden en werd verscheept naar Amsterdam, waar de handel in Baltisch graan de moedercommerce geheeten werd.

Die handel nu werd ten eerste bemoeilijkt door den in 1795 ingetreden oorlogstoestand. Dat er schaarschte aan broodkoren kwam, is men geneigd op te maken uit de tarweprijzen, die zich na 1795 voortdurend bewogen op hoog niveau. Het tarwe-verbouwende Zeeland trok zijn gewin uit dit prijsbeloop en evenzo Groningen.

Rogge steeg eveneens in prijs. Deze stijging zou ten goede zijn gekomen aan de zandgronden, wanneer zij niet nog afgesloten geweest waren van de markt. Nu deze afgeslotenheid bestond, konden zij slechts weinig voordeel genieten van de opgaande prijsbeweging.

„Abondance et non-valeur n'est pas richesse. Disette et cherté est misère. Abondance et cherté est opulence", had Quesnay, de grootmeester van de nieuwe school der op den landbouw zich baseerende volkshuishoudkunde, gezegd. Duurte was er nu, maar geen „abondance". Om deze te verkrijgen, diende de productie te worden opgevoerd, door akkerverbetering en door het in cultuur brengen van woesten grond. „Alles hangt in dezen af van een goeden aanleg en verstandig défrichement, waaromtrent in de laatste jaren vooral zeer vele lumières zijn aangebracht door de vorderingen in de geologie, chemie, physiologie der planten en botanie. Vooral moet men een goede afwisseling van zaadgewas met kool en peulvruchten in acht nemen". Aldus een tijdgenoot.

De verheffing van den landbouw, waartoe de nieuwe tijd drong, werd allereerst bewerkt door een betere bemesting en een betere vruchtwisseling, in welke de nieuwe landhuishoudkunde, die in Engeland was opgestaan en gaandeweg heel West-Europa had in beslag genomen, toepassing vond.

Naast landbouwverbetering kwam ook de uitbreiding van den landbouw over een grootere oppervlakte tegemoet aan de eischen tot vermeerdering van de voortbrenging. Naar het oude herkomen namen in de lage landen de inpoldering en droogmaking weder toe. Zoo wendde een consortium van Rotterdamsche kooplieden, bij het ontstaan van den handel, het braakliggende geld tot inpoldering van vette gronden in Zuid-Beveland aan, waar de Wilhelminapolder nog steeds getuigt van deze vruchtdragende bemoeiingen.

In het diluviale Oosten en Zuiden lagen vele woeste gronden. D'Alphonse, die na 1810 een der bestuurderen van de bij Frankrijk ingelijfde Nederlandsche departementen was, berekende, dat de woeste gronden een derde besloegen van het geheele land. Indien men deze steriele gronden kon ontginnen, zou de oppervlakte beteelbaar

land aanmerkelijk toenemen. Dus toog men allereerst aan den arbeid, niet alleen om door bemesting en beplanting den grond tot rijpheid te brengen, maar ook om de juridische beletselen uit den weg te ruimen, die een goede in-cultuur-brenging verhinderden. Wij bedoelen de marken en gemeenten in Oost- en Zuid-Nederland, met hun gemeenschappelijk grondbezit, dat een intensieve exploitatie verhinderde. Eerst moest door markeverdeeling en verdeeling der gemeentegronden dit gemeenschappelijk bezit worden opgeruimd en dan eerst kon de ontginning aanvangen, die in de jaren na 1795 met grooten ijver bedreven werd. Een der meest bekende ontginners in Oost-Nederland was de dichter A. C. W. Staring, de heer van den Wildenborch in het Zutphensche. Terecht kon hij, na jaren van gestadigen arbeid zijn landgoed overschouwend, spreken van een „bedwongen woestenijs”, waar nu het koren golfde en de dennen ruischten, en waar goud en groen gevlochten werden in den ijlen krans van dichterloof, dien hij zich vergaderd had.

Is 't weinig dichterloofs, dat ik tesaam mogt gaären,
Gij velden om mij heen (bedwongen woestenijs!);
Vlecht pijngroen in den krans, en Ceres gouden aren;
Dat hij mijn vaderland een waardig offer zij.

Z. W. SNELLER.

AANTEEKENINGEN.

HET NIEUWE STATUUT VAN DE NEDERLANDSCHE BANK.

Sedert Mei 1940 werd reeds op een enkel punt verandering gebracht in de bepalingen van het bankoetdooi, zooals dat laatstelijk werd vastgesteld in de Bankwet 1937 (Staatsblad 1937 Nr. 401). Zoo werd in Maart 1942 het voorschrift ex art. 23 van de Bankwet aangevuld in dier voege, dat de dekking der obligo's behalve uit munt- en muntmateriaal ook mag bestaan uit tegoed bij buitenlandse banken, buitenlandse cheques, wissels en schatkistpapier.

Op 28 Juni jl. werd een Verordening van den Rijkscommissaris afgekondigd, die per 1 Juli jl. in werking is getreden, bevattende een geheel nieuw bankoetdooi, waarmee dan ook de Bankwet 1937 buiten werking werd geplaatst. Deze Verordening brengt op verschillende punten ingrijpende wijzigingen in de bestaande voorschriften.

Leiding en verantwoordelijkheid.

De Nederlandsche Bank was — en is — een naamlooze vennootschap, waarvan de aandeelhouders, althans formeel, een verstrekkende invloed hadden op de leiding, althans op de samenstelling van de organen, die met de leiding belast zijn. De directeuren werden door de aandeelhouders benoemd, evenzoo de Commissarissen en de leden van de Commissie van Advies. Slechts de President en de secretaris werden door de Kroon benoemd, en wel op een, niet-bindende, voordracht van directie en commissarissen. Naast deze bestuursorganen was er de Koninklijke Commissaris, die een raadgevende stem had.

In den loop van de geschiedenis van het centrale bankwezen is de vraag van den rechtsvorm, maar voornamelijk van de bestuursautonomie, veelvuldig aan de orde geweest. Het resultaat van discussies over dat onderwerp was steeds onveranderlijk een compromis. Eenerzijds was het zonneklaar, dat de leiding van een instelling die wettig betaalmiddel kan scheppen — zelfs al is zij daarbij gebonden aan dwingende dekkingsvoorschriften — niet geheel aan het particulier initiatief met toekenning van volledige autonomie kan worden overgelaten, maar anderzijds werd het bezwaarlijk gevonden, om de leiding geheel ondergeschikt te maken aan de Overheid, wijl men vreesde, dat dit laatste den weg zou effenen voor niet genoegzaam gebreidelde geldschepping ten behoeve van de Schatkist.

De organisatie en bestuursvorm der centrale banken in onderscheiden landen was in groote trekken een neerslag van deze compromisgedachte, waarbij natuurlijk vele

nuances voorkwamen in de doseering van overheidsinvloed en rem daarop. Daarbij moet echter aanstonds worden opgemerkt, dat in de practijk de invloed van de Overheid op het centrale bankbeleid meer en meer overheerschend is geworden, terwijl met name in perioden van omvangrijke geldbehoeften van de Schatkist de rem, die de betreffende beleidsautonomie had kunnen aanleggen aan de financiering van de Schatkist door de centrale bank, nauwelijks effectief is gebleken.

Naarmate de economische ordeningsgedachte meer veld won, was het een logische consequentie daarvan, dat de monetaire politiek meer en meer tot staatszaak werd geproclameerd. De invloed, die het beleid terzake van geld- en credietwezen kan uitoefenen op de economische ontwikkeling, maakt het noodzakelijk, dat dit beleid gecoördineerd wordt in het kader der algemeene economische politiek. Ten aanzien van de externe monetaire politiek is in alle landen, waar de gouden standaard buiten werking is gesteld, de centrale bank als zoodanig geheel uitgeschakeld; terwijl in die landen, waar wel de gouden standaard functioneert, de centrale bank slechts uitvoerend instrument is gebleven, doch autonomie van de centrale bank evenmin bestaat, noch bestaanbaar is. Vaststelling van wisselkoersen, c.q. van muntgoudinhoud, is gemeenschapstaak. Maar ook de intern monetaire functie, het beleid inzake geld- en credietwezen, kan slechts overheidstaak zijn. Wanneer de Overheid het gemeenschapsbelang behartigt, en op juiste wijze behartigt, kan het in het verleden tegen volledige subordinatie van de centrale bank aan den Staat aangevoerde bezwaar — het gevaar van overmatige geldschepping ten behoeve van de Schatkist — niet gelden, wijl immers muntverzwakking in strijd is met het gemeenschapsbelang.

In dit licht bezien, is derhalve de organisatie van de centrale bank als publiekrechtelijk lichaam een logische oplossing, die de jure vastlegt wat in feite reeds het resultaat van de historische ontwikkeling was. In Duitschland heeft men die consequentie volledig getrokken, hetgeen niet behoeft te verwonderen, omdat de autoritaire regeeringsvorm geen compromisvormen kan aanvaarden.

Het „Reichsbankgesetz” van 1939 stelt in Par. 1: „(1) Die Deutsche Reichsbank ist dem Führer und Reichskanzler unmittelbar unterstellt. (2) Sie ist eine juristische Person des öffentlichen Rechts. . . .” In Par. 3 wordt gesteld: „(1) Die Deutsche Reichsbank wird nach den Weisungen und unter der Aufsicht des Führers und Reichskanzlers von dem Präsidenten der Deutschen Reichsbank und den übrigen Mitgliedern des Reichsbankdirektoriums geleitet und verwaltet.”

Het nieuwe Nederlandsche Bank-statuut is nu volkomen op dezelfde leest geschoeid, rekening houdend natuurlijk met den huidige bestuursvorm van het bezette gebied. Op de meest essentiële punten zijn de bewoordingen van het Reichsbankgesetz m.m. letterlijk overgenomen. Art. 1 stelt immers het volgende: „De Nederlandsche Bank..... is rechtstreeks ondergeschikt aan den Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied. (2) De Bank is een publiekrechtelijk lichaam.....” Art. 3 luidt: „De President van De Nederlandsche Bank en de overige leden van haar directie leiden en beheeren de Bank volgens de door den Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied te geven richtlijnen en onder zijn toezicht.....”

Daarmee is De Nederlandsche Bank derhalve volledig staatsorgaan geworden. De invloed van de aandeelhouders op het bestuur der bank is volledig geëlimineerd. Zij benoemden de directeuren (uit een voordracht opgemaakt door directie en commissarissen), zij benoemden de leden van de commissie van advies, en zij benoemden tenslotte de commissarissen. Onder het nieuwe statuut is het college van commissarissen vervallen, terwijl de commissie van advies wordt benoemd door den President.

Omtrent de benoeming van President en directeuren houdt merkwaardigerwijze de Verordening geen bepalingen

in. Het „Reichsbankgesetz” zegt daaromtrent in Par. 4: „Der Führer und Reichskanzler ernennt den Präsidenten der Deutschen Reichsbank und die übrigen Mitglieder des Reichsbankdirektoriums. Er bestimmt die Dauer Ihres Amtes. Der Führer und Reichskanzler kann den Präsidenten der Deutschen Reichsbank und die übrigen Mitglieder des Reichsbankdirektoriums jederzeit unter Wahrung der vertraglichen Ansprüche abberufen.” Deze laatste bepaling inzake ontslag vindt wel haar pendant in de nieuwe Verordening.

Voorschriften inzake de functie van De Nederlandsche Bank.

De voorschriften inzake de richtlijnen, die De Nederlandsche Bank in acht te nemen heeft bij de vervulling van haar functie, leveren niet zoo heel veel nieuwe gezichtspunten op. Nieuw is, dat de Verordening een — zij het in zeer algemeene termen gehouden — positieve taakomschrijving behelst. De Bankwet 1937 en de daaraan voorafgaande octrooien gaven wel regelen inzake hetgeen de Bank mocht doen en moest laten, maar van de omschrijving van een obligatoire taak was geen sprake. Art. 2 van de Verordening zegt: „De Bank... is belast met het handhaven van het geld-, betalings- en credietverkeer in het binnenland en met het buitenland”. In overeenstemming met dit opdragen van een positieve taak krijgt de Bank, als publiekrechtelijk lichaam, tevens verordenende bevoegdheid.

De concrete voorschriften van de Verordening houden zich natuurlijk, evenals in de Bankwet, bezig met het afbakenen van het terrein, waarop de transacties van de Bank zich mogen bewegen, en met dwingende bepalingen inzake dekking der obligo's en pariteitshandhaving.

*Onder deze concrete voorschriften verdienen de volgende speciale vermelding:

I. De regelen, die de Bank in acht heeft te nemen bij de *credietverleening*, zijn in groote trekken gelijk gebleven. Principieel gewijzigd is de bepaling inzake het aankopen van schatkistpapier. De Bankwet schreef in art. II sub 3b. in dit verband voor, dat dit papier zich vóór den aankoop in handen van derden moest bevinden. Deze toevoeging is in art. 10 sub 4 van de Verordening niet gehandhaafd. Indien de bovenbedoelde bepaling al eenige ratio gehad heeft, moet toch worden geconstateerd, dat de praktijk van het rechtstreeks onderbrengen van schatkistpapier, die ratio tot een aanfluiting heeft gemaakt. Niemand met eenige mate van werkelijkheidszin zal dus het vervallen van dit voorschrift ernstig betreuen, tenzij men zou willen gelooven, dat de noodzaak voor de Schatkist om papier te doen „bijteekenen” alvorens het bij De Nederlandsche Bank gediscoteerd kan worden, werkelijk een rem op de budgetpolitiek kan zijn.

Een tweede wijziging terzake van de verzorging van de binnenlandsche geld- en credietvoorziening betreft het voeren van een zgn. „openmarkt-politiek”. Art. 10 sub 5. van de Verordening geeft de Bank de mogelijkheid tot: „aankoop en verkoop, tot regeling van de geldmarkt, van officieel genoteerde vaste-rentedragende schuldbrieven, en van schatkistpapier, ten laste van het Rijk, dat, gerekend van den dag van den aankoop af, binnen een jaar aflosbaar is”.

Geheel duidelijk is deze invoeging niet. Zij ware van zeer verstrekkende beteekenis, wanneer daarmede voor het eerst de mogelijkheid tot het voeren van een openmarkt-politiek was geopend. Zulks is echter geenszins het geval. Reeds bij vroegere wijzigingen in de Bankwet was die mogelijkheid geschapen. Art. II sub 3 van de Bankwet 1937 veroorlooft aan de Bank: „het koopen en verkoopen van wisselbrieven, geaccepteerd door in Nederland gevestigde banken en bankiers, en van schatkistpapier” (zulks met de boven aangehaalde toevoeging). Dit punt, vermeld naast de mogelijkheid van discontoeering, is, ook blijkens den aard van het papier daarin genoemd, uitdrukkelijk bedoeld om de Bank de gelegenheid te geven tot het

voeren van een openmarkt-politiek. De eenige verklaring, die men kan vinden voor het opnemen van de nieuwe, bovenaangehaalde, passage, naast de gehandhaafde bepaling inzake het koopen en verkoopen van de bankaccepte en schatkistpapier, is derhalve, dat men met nadruk heeft willen vastleggen, dat de Bank de *uitgesproken functie* heeft de geldmarkt te regelen. Wat in de Bankwet facultatief was, zou dus nu meer positief voorgeschreven zijn, hetgeen volkomen zou passen in het kader van de positieve taakomschrijving als boven reeds gereleveerd.

II. De bepaling van art. 18 van de Bankwet: „De biljetten der Bank zijn dagelijks op vertoon betaalbaar.....” komt niet in de Verordening voor. Sedert de Bank door de oorlogsomstandigheden niet meer de beschikking heeft over gouden standaardmunt, terwijl de teekmunt uit de circulatie is genomen, heeft dit voorschrift geen reden van bestaan meer. Maar afgezien daarvan had het zich ook, bezien van den gezichtshoek der geldtheorie en van een goed gefundeerde praktische monetaire politiek, reeds lang overleefd.

III. De voor de externe monetaire politiek van belang zijnde voorschriften inzake de dekking der obligo's waren, zooals boven aangehaald, reeds in Maart van het vorige jaar in verstrekkenden zin gewijzigd, in dier voege, dat naast munt en muntmateriaal ook buitenlandsche vorderingen en wissels tot de dekking waren toegelaten. Thans heeft men de lijn verder doorgetrokken door als dekking aan te merken alle uitzettingen, die de Bank krachtens de Verordening mag bezitten. M.a.w. de samenstelling van het actief der Bank over die posten, die uitsluitend samenhangen met de intern-monetaire functie eenzijdig, en die posten, welke resulteeren uit de vervulling van de extern-monetaire functie, is overgelaten aan het beleid van de Bank. Een minimum-dekking in activa, die kunnen dienst doen ter handhaving van de pariteit, d.w.z. ter afdekking van betalingsbalanstekorten, is niet meer voorgeschreven.

Wanneer men met den noodigen werkelijkheidszin leering trekt uit de geschiedenis van het geldwezen, dan valt het niet te ontkennen, dat het voorschrift: „De Bank moet goud- en deviezenvoorraden tot een zoodanige hoogte aanhouden als voor de regeling van het betalingsverkeer met het buitenland en tot handhaving van de stabiliteit van het ruilmiddel geboden is” niet minder waarborg biedt dan de starre dekkingvoorschriften, die men vroeger kende en die met één pennestreek buiten werking werden gesteld, wanneer de nood daartoe drong. Waarbij natuurlijk opgemerkt moet worden, dat het soepele voorschrift zooals dat nu luidt, een oneindig grootere verantwoordelijkheid op de schouders van het bankbestuur, uiteindelijk dus op die van de Overheid, legt.

IV. In overeenstemming met het vorenstaande is thans in de Verordening opgenomen de verplichting van De Nederlandsche Bank tot aankoop en verkoop van goud tegen vastgestelde prijzen. De plicht tot verkoop is natuurlijk beperkt tot die gevallen, waarin naar de meening van de Bank het goud voor economisch gerechtvaardigde doeleinden zal worden gebruikt. In de vroegere bankwetten was, ook in den tijd, dat de gouden standaard nog niet was opgeschort, zulk een bepaling nimmer opgenomen. De verplichting van de Bank berustte toen op den overbekenden brief.

De commercieele opzet.

De Nederlandsche Bank blijft een naamlooze vennootschap met aandeelhouders. De macht, die normaliter aan de aandeelhouders van een N.V. is toegekend inzake de benoeming der bestuursorganen, is door de nieuwe Verordening, naar hierboven werd vermeld, vervallen. Aangezien de Statuten der Bank opnieuw moeten worden vastgesteld (dit geschiedt door den President) staat nog niet vast,

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

3½ PCT. NEDERLANDSCHE STAATSLEENING 1943

De bovenvermelde leening, uitgegeven krachtens § 2 der Verordening van den Rijkscmissaris voor het bezette Nederlandsche gebied No. 178/1940, groot nominaal f 1 000 000 000, waarvan bij Rijksfondsen en -instellingen geplaatst f 300 000 000, is verdeeld in schuldbewijzen van f 1000, f 500 en f 100, elk voorzien van 40 coupons, verschijnend 15 Januari en 15 Juli.

De looptijd der leening is ten hoogste 20 jaar.

Jaarlijks op 15 Juli wordt een bedrag aan schuldbewijzen ten beloope van 5 pct. van het bedrag der leening aflosbaar gesteld, na daartoe bij loting in de maand Mei te zijn aangewezen.

Versterkte en algeheele aflossing kan te allen tijde plaats hebben.

De rente is betaalbaar te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage bij de Nederlandsche Bank.

De hoofdsom verjaart 10 jaren na den dag van aflosbaarstelling; de rente 5 jaren na den dag van betaalbaarstelling.

De schuldbewijzen en coupons zullen zijn vrijgesteld van alle Nederlandsche zakelijke belastingen, welke van schuldbewijzen en coupons ten laste van Nederland mochten worden geheven.

De wnd. Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën stelt de inschrijving open op f 700 000 000 schuldbewijzen aan toonder ten laste van het Rijk, deel uitmakende van de bovenvermelde leening op:

DINSDAG 27 JULI 1943 van 10 tot 16 uur
tot den koers van 99¾ pct.

bij de Nederlandsche Handel Mij. N.V. te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage,
de Amsterdamsche Bank N.V. te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage,
de Banque de Paris et des Pays-Bas te Amsterdam,
De Twentsche Bank N.V. te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage,
de Handel Mij. H. Albert de Bary & Co. N.V. te Amsterdam,
de Heeren Heldring & Pierson te 's-Gravenhage,
de Heeren Hope & Co., te Amsterdam,
de Incasso-Bank N.V., te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage,
de Heeren R. Mees en Zonen te Rotterdam en 's-Gravenhage,
de Nederlandsch Indische Handelsbank N.V. te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage,
de Nederlandsch-Indische Escompto Mij. te Amsterdam en 's-Gravenhage,
de Nederlandsche Middenstandsbank N.V. te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage,
de Heeren Pierson & Co., te Amsterdam
en de Rotterdamsche Bankvereniging N.V. te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage.

De inschrijving wordt tevens opengesteld bij het Agentschap van het Departement van Financiën te Amsterdam.

De inschrijving geschiedt door een bij de bovenstaande kantoren verkrijgbaar inschrijvingsbiljet volledig ingevuld en ondertekend bij een dezer kantoren in te leveren.

Iedere deelnemer is bevoegd voorkeur te vragen voor het geheel of een deel zijner inschrijving; het bedrag waarvoor voorkeur is gevraagd zal in de eerste plaats worden toegewezen.

welke functie eventueel nog overblijft voor de Algemeene Vergadering van aandeelhouders als orgaan der N.V. Waarschijnlijk zal daarvan weinig of niets kunnen overblijven.

Is daarmee in feite een eind gemaakt aan het karakter van commercieel lichaam voor de Bank, deze lijn wordt ook consequent doorgetrokken terzake van de winstverdeling. Na aanvulling van de reserve — zoo noodig — komt een dividend van 5 % aan de aandeelhouders. De geheele overige winst komt aan den Staat. Ook op dit punt — zooals op vele andere — sluit zich thans de regeling hier te lande geheel aan bij die van het „Reichsbankgesetz”.

De inschrijvingsbiljetten en toewijzingsnota's, alsmede de stukken betreffende beleening bij de Nederlandsche Bank *) van schuldbewijzen dezer leening, zijn vrij van zegelrecht.

Het recht wordt voorbehouden bij de toewijzing inschrijvingen niet in aanmerking te nemen. Bij overteekening geschiedt de toewijzing systematisch.

De storting moet geschieden ten kantore alwaar is ingeschreven op Maandag 16 Augustus 1943, vóór 12.30 uur tegen in ontvangstneming van receipten, voorzien van stortingsbewijs en 1 coupon voor 4 maanden en 29 dagen rente, welke receipten op nader aan te kondigen tijdstip kosteloos tegen de definitieve stukken kunnen worden verwisseld.

De noteering ter beurze van Amsterdam en Rotterdam zal worden bevorderd.

GEDWONGEN LEENING.

Indien op de vrijwillige leening niet voor zeventhonderd miljoen gulden wordt ingeschreven en toegewezen, wordt eene 2 percents gedwongen leening à pari uitgegeven, welke door inkoop beneden pari zal worden gedelgd. Het bedrag der aanslagen in eene eventueel uit te geven gedwongen leening zal het dubbele belopen van de volgens A tot en met C in te schrijven sommen. De stortingsbewijzen, bij de receipten der vrijwillige leening uit te geven, zullen alsdan tot het dubbele van het daarin voorkomende bedrag als storting worden aangenomen.

Om zich te vrijwaren voor eene aanslag in de gedwongen leening dienen op de vrijwillige leening in te schrijven:

A. Natuurlijke personen naar den maatstaf van het zuiver vermogen voor het belastingjaar 1943, volgens de onderstaande tabel:

Zuivere vermogens (zonder den aftrek, welke plaats vindt voor de toepassing van het tarief)	Bedrag, waarvoor moet worden deelgenomen
f 20 000 tot f 60 000	f 400, plus f 100 voor elke f 5000, waarmede het zuiver vermogen f 20 000 te boven gaat.
„ 60 000 „ „ 100 000	f 1200, plus f 100 voor elke f 4000, waarmede het zuiver vermogen f 60 000 te boven gaat.
„ 100 000 „ „ 200 000	f 2200, plus f 100 voor elke f 3000, waarmede het zuiver vermogen f 100 000 te boven gaat.
„ 200 000 „ „ 500 000	f 5500, plus f 100 voor elke f 2000, waarmede het zuiver vermogen f 200 000 te boven gaat.
„ 500 000 „ „ 800 000	f 20 500, plus f 100 voor elke f 1500, waarmede het zuiver vermogen f 500 000 te boven gaat.
„ 800 000 of meer	f 40 500, plus f 100 voor elke f 1000, waarmede het zuiver vermogen f 800 000 te boven gaat.

B. Lichamen tot een bedrag, dat gelijkstaat met drie ten honderd van het zuiver bedrijfsvermogen.

C. Institutioneele Beleggers tot een bedrag, dat gelijkstaat met tien ten honderd van de gezamenlijke waarde hunner bezittingen.

Voor nadere bepalingen, omtrent de leening en de verplichte deelneming, zie de publicatie in de Staatscourant van 15 Juli 1943, n°. 135.

Deventer, den 15en Juli 1943.

De wnd. Secretaris-Generaal,
M. ROST VAN TONNINGEN.

*) Verwezen wordt naar het afzonderlijk bericht terzake door de Nederlandsche Bank gepubliceerd, welke bereid is, in gevallen van liquiditeitsmoelijkheden voor den inschrijver, de stukken dezer leening, volgens in het bericht vervatte regelen, in onderpand te nemen met een surplus van 10 pct.

De Bankwet voorzagt, zooals bekend, na reserveering, in een primair dividend van 3½ %, terwijl de winst die daarna resteerde in een zekere verhouding tusschen Staat en aandeelhouders werd verdeeld. Deze regeling lijkt in zoverre logisch, dat wanneer aandeelhouders risico dragen, het billijk is, dat zij van de baten meeprofiteeren, ook al komt natuurlijk, naarmate de winst stijgt, een grooter deel ten gunste van de gemeenschap, wijl immers ook de taak, waaraan de winst is ontsproten, een gemeenschapstaak is. Nu is het dividend naar boven op 5 % gelimiteerd, terwijl de kwade kansen niet van de schouders der aandeelhouders zijn afgewenteld.

3½ PCT. STAATSLEENING 1943.

BERICHT omtrent beleening bij De Nederlandsche Bank N.V.

In verband met het bijzondere karakter van de uit te geven leening is De Nederlandsche Bank bereid voor hen, die bij de te verrichten stortingen liquiditeitsmoeilijkheden ondervinden, het verkrijgen van de noodige middelen mogelijk te maken. Zij is bereid de obligaties dezer leening als onderpand voor beleening te aanvaarden met een surplus van slechts 10 %, mits de beleeningsaanvraag haar tijdig vóór den stortingsdatum bereikt. Na den stortingsdatum kunnen geen beleeningen onder deze regeling meer worden gesloten. Voorschotten in rekening-courant kunnen op deze voorwaarden niet worden toegestaan.

De aanvraag tot beleening kan desgewenscht worden gedaan door tusschenkomst van den bankier, makelaar of commissionair in effecten, aan wien men de inschrijving wenscht op te dragen. Deze kan de te beleenen obligaties dan bij de Bank deponeren. Wenscht men de beleeningsaanvraag rechtstreeks tot de Bank te richten, dan kan voor de storting een regeling worden getroffen.

Aanvragen voor het sluiten van beleeningen, als hier bedoeld, kunnen worden gericht tot een der volgende kantoren van De Nederlandsche Bank N.V.:

Hoofdbank Amsterdam, Bijbank Rotterdam, Agent-schappen Alkmaar, Almelo, Arnhem, Deventer, Dordrecht, 's-Gravenhage, Groningen, 's-Hertogenbosch, Leeuwarden, Leiden, Maastricht, Meppel, Middelburg, Nijmegen, Tilburg, Utrecht, Zwolle.

De Correspondentschappen der Bank verleen desgewenscht hun bemiddeling voor het overbrengen van de aanvragen.

De beleener zal op grond van deze bijzondere beleeningen iederen dag kunnen aflossen door geheele of gedeeltelijke terugbetaling, evenwel slechts in ronde sommen van honderd gulden of veelvoud daarvan. Verhooging dezer beleeningen of het wederom opnemen van afgeloste bedragen kan niet worden toegestaan.

De rente zal van dag tot dag worden berekend. De rente

voor beleeningen bedraagt thans 3½ %, eventuele wijziging van het tarief gaat op den dag der wijziging in.

De rente, op deze beleeningen verschuldigd, zal zooveel mogelijk worden verrekend met de opbrengst van de coupons der beleende stukken. Met het oog daarop zal de Bank de beleeningsrente in rekening brengen en per dezelfde dagen, waarop de coupons der obligaties vervallen. Indien de beleener zulks wenscht, zal hij, voorzover de stand van de beleening het toelaat, de coupons in natura kunnen ontvangen. Bij geheele aflossing of bij het opeischbaar worden van de hoofdsom zal de alsdan verschuldigde rente tegelijkertijd in rekening worden gebracht. Aflossingen en rente-betalingen kunnen bij alle kantoren van de Bank geschieden.

Bij den aanvang der beleening dient het onderpand voor de hoofdsom uitsluitend te bestaan uit obligaties van deze leening. Het surplus kan eventueel ook uit andere effecten bestaan, voorzover de Bank bereid is die effecten als suppletoir onderpand aan te nemen. Indien andere effecten als surplus worden gegeven, zullen deze effecten volgens den laatsten deurskoers ten minste 180 % moeten vertegenwoordigen van de nominale waarde van het als surplus benodigde bedrag. Ruiling in de obligaties dezer leening kan niet worden toegestaan; ruiling in als surplus gedeponeerde andere effecten is te allen tijde mogelijk.

Formulieren voor de akten van beleening, van ruiling, bijvoeging of terugneming van fondsen uit de onderpanden van de beleeningen, waarvan hier sprake is, zijn bij alle kantoren van de Bank en bij haar correspondentschappen kosteloos verkrijgbaar.

Volgens de bepalingen van het prospectus zijn alle stukken, uitsluitend betrekking hebbende op de beleening bij De Nederlandsche Bank N.V. van schuldbekentenissen en receptissen dezer leening, vrij van zegelrecht.

Juli 1943.

De Nederlandsche Bank N.V.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

MAANDSTAAT OP 30 JUNI 1943

Kas, Kassiers en Daggeldleeningen	f 17.796.727,20	Kapitaal	f 40.000.000,—
Nederlandsch Schatkistpapier	„ 302.137.946,73	Reserve	„ 11.200.000,—
Ander Overheidspapier	„ 7.321.472,97	Bouwreserve	„ 1.500.000,—
Wissels	„ 1.010.863,47	Deposito's op Termijn	„ 52.277.386,81
Bankiers in Binnen- en Buitenland	„ 13.127.925,18	Crediteuren	„ 274.486.825,34
Effecten en Syndicaten	„ 2.658.132,48	Overlopende Saldi en Andere Rekeningen	„ 5.998.312,90
Prolongatiën en Voorschotten tegen Effecten	„ 8.219.302,41	Reserve voor Verleende Pensioenen	„ 1.379.207,14
Debiteuren	„ 27.721.138,61	Aandeelhouders voor Effecten in Leendepôt	„ 12.969.450,—
Deelnemingen (incl. Voorschotten)	„ 1.469.016,—		
Gebouwen	„ 4.000.000,—		
Belegde Reserve voor Verleende Pensioenen	„ 1.379.207,14		
Effecten van Aandeelhouders in Leendepôt	„ 12.969.450,—		
	<u>f 399.811.182,19</u>		<u>f 399.811.182,19</u>